Grondwettelijk Hof

Arrest nr. 126/2026
van 12 november 2026
Rolnummer : 8385

In zake : het beroep tot vernietiging van de wet van 3 mei 2024 « houdende bepalingen betreffende sekswerk onder arbeidsovereenkomst », ingesteld door de vzw « Isala » en anderen.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters Pierre Nihoul en Joséphine Moerman, de rechters Thierry Giet, Michel Pâques, Yasmine Kherbache, Sabine de Bethune, Emmanuelle Bribosia, Willem Verrijdt, Kattrin Jadin, Magali Plovie en Frank Fleerackers, en, overeenkomstig artikel 60*bis* van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, emeritus rechter Danny Pieters, bijgestaan door griffier Nicolas Dupont, onder voorzitterschap van voorzitter Pierre Nihoul,

wijst na beraad het volgende arrest :

I. *Onderwerp van het beroep en rechtspleging*

Bij verzoekschrift dat aan het Hof is toegezonden bij op 6 december 2024 ter post aangetekende brief en ter griffie is ingekomen op 9 december 2024, is beroep tot vernietiging van de wet van 3 mei 2024 « houdende bepalingen betreffende sekswerk onder arbeidsovereenkomst » (bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 6 juni 2024; *erratum* in het *Belgisch Staatsblad* van 10 juni 2024) ingesteld door de vzw « Isala », de vzw « Le Monde selon les femmes », de vzw « Observatoire féministe des violences faites aux femmes », de vzw « Maison de la Famille », de vzw « Synergie Wallonië pour l'égalité entre les femmes et les hommes », de vzw « Mouvement pour l'Égalité entre les Femmes et les Hommes », de stichting van openbaar nut « Fondation Anne-Marie Lizin », de ivzw « Europees Netwerk voor Migrantenvrouwen » en de vzw « La Voix des Femmes », bijgestaan en vertegenwoordigd door mr. Michel Kaiser en mr. Cécile Jadot, advocaten bij de balie te Brussel.

Memories en memories van wederantwoord zijn ingediend door :

- de vzw « Espace P … », de vzw « Unie van Sekswerkers Georganiseerd voor de Onafhankelijkheid », de vzw « Pasop », de vzw « Violett », de vennootschap naar Zwitsers recht « Aspasie », de vennootschap naar Zwitsers recht « Prostitution, Collectif, Réflexion »,

de vennootschap naar Nederlands recht « Sekswerkexpertise ALV », de vennootschap naar Nederlands recht « European Sex Workers' Rights Alliance », de vennootschap naar Australisch recht « Scarlet Alliance – Australian Sex Workers Association Incorporated », de vennootschap naar Nieuw-Zeelands recht « New Zealand Prostitutes Collective Trust », de vzw « Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants », de vzw « Fairwork Belgium », de vzw « Furia », de vzw « Prisme », de vzw « çavaria », de vzw « International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association », de vennootschap naar Duits recht « Transgender Europe e.V. », de vzw « Brussels Forum voor Armoedebestrijding », de vzw « Fédération des Services Sociaux », de feitelijke vereniging « Federaal A.B.V.V. », de feitelijke vereniging « F.G.T.B. - Centrale des travailleurs de l'alimentation et de l'hotellerie - secrétariat général », de vennootschap naar Nederlands recht « Correlation-European Harm Reduction Network », de vzw « Equinox Initiative for Racial Justice », de vzw « Centre de Planning Familial de la Province de Namur - Réseau Solidaris », de vzw « Fédération Laïque de Centres de Planning Familial », de vzw « Sensoa », de ivzw « International Planned Parenthood Federation European Network », de vzw « Centre psycho médicosocial Lama », de vzw « Transit », de vzw « Dépannage d'Urgence de Nuit et Echanges », de vzw « Brusselse federatie van gespecialiseerde instellingen inzake Drugs en Verslavingszorg », de vzw « Modus Vivendi asbl – Prévention du Sida et problématique de la réduction des risques », de vzw « Dokters van de Wereld », de vzw « Plate-Forme Prévention Sida », de vzw « Réseau Hépatite C – Bruxelles » en de vennootschap naar Duits recht « European Aids Treatment Group », bijgestaan en vertegenwoordigd door mr. Véronique van der Plancke, mr. Germain Haumont en mr. Estelle Volcansek, advocaten bij de balie te Brussel (tussenkomende partijen);

- de Ministerraad, bijgestaan en vertegenwoordigd door mr. Jean-François Neven en mr. Camille Lorgeoux, advocaten bij de balie te Brussel.

De verzoekende partijen hebben een memorie van antwoord ingediend.

Bij beschikking van 20 mei 2026 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers Kattrin Jadin en Danny Pieters te hebben gehoord, beslist dat de zaak in staat van wijzen was, dat geen terechtzitting zou worden gehouden, tenzij een partij binnen zeven dagen na ontvangst van de kennisgeving van die beschikking een verzoek om te worden gehoord, zou hebben ingediend, en dat, behoudens zulk een verzoek, de debatten na die termijn zouden worden gesloten en de zaak in beraad zou worden genomen.

Aangezien geen enkel verzoek tot terechtzitting werd ingediend, is de zaak in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *In rechte*

- A -

Ten aanzien van de ontvankelijkheid van het beroep tot vernietiging

Wat betreft de inachtneming van de termijn om het beroep in te stellen

A.1. De Ministerraad en de 36 groeperingen die met toepassing van artikel 87, § 2, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof opmerkingen aan het Hof hebben overgezonden (hierna : de tussenkomende groeperingen) merken op dat de verzoekende partijen de wet van 3 mei 2024 « houdende bepalingen betreffende sekswerk onder arbeidsovereenkomst » (hierna : de wet van 3 mei 2024) verwijten bepaalde vormen van pooierschap te decriminaliseren en de organisatie van de prostitutie van een ander door middel van een arbeidsovereenkomst toe te laten.

Die partijen voeren aan dat het beroep tot vernietiging niet tijdig is, omdat het werkelijke voorwerp ervan artikel 76 van de wet van 21 maart 2022 « houdende wijzigingen aan het Strafwetboek met betrekking tot het seksueel strafrecht » (hierna : de wet van 21 maart 2022) zou zijn, die op 30 maart 2022 in het *Belgisch Staatsblad* is bekendgemaakt. Dezelfde partijen herinneren eraan dat die wetsbepaling artikel 433*quater*/1, dat het misdrijf van pooierschap definieert, in het Strafwetboek heeft ingevoegd en dat zij « het organiseren van de prostitutie van een ander met als doel het bekomen van een voordeel, behalve in de gevallen die de wet bepaalt » tot misdrijf maakt. Zij beklemtonen dat het die bepaling is, en niet de wet van 3 mei 2024, die de keuze van de wetgevende macht uitdrukt om bepaalde vormen van pooierschap niet langer te verbieden, en zij voeren aan dat het die keuze is die door de kritiek van de verzoekende partijen wordt beoogd.

A.2. De verzoekende partijen antwoorden dat de wet van 3 mei 2024 regels bevat die niet bestonden vóór de aanneming ervan en dus een uitwerking heeft die haar eigen is. Zij voegen eraan toe dat noch de tekst van artikel 433*quater*/1 van het Strafwetboek, noch de parlementaire voorbereiding ervan toelieten die regels te kennen. Zij merken ook op dat de bestreden wet het materiële toepassingsgebied van het misdrijf van pooierschap wijzigt, aangezien het vóór de aanneming ervan niet mogelijk was om de prostitutie van een ander te organiseren met de bedoeling er een voordeel uit te halen zonder zich bloot te stellen aan de straf die door die bepaling van het Strafwetboek is vastgesteld.

De verzoekende partijen merken bovendien op dat de bepalingen van de wet van 3 mei 2024 een onlosmakelijk geheel van regels vormen die tot doel hebben een pooier toe te laten een arbeidsovereenkomst te sluiten voor een activiteit van prostitutie, die geregeld zal zijn door tal van klassieke regels met betrekking tot de arbeidsovereenkomst.

Wat betreft het belang om de vernietiging van de bestreden wetsbepalingen te vorderen

A.3.1. Om hun belang bij het vorderen van de vernietiging van de wet van 3 mei 2024 te verantwoorden, voeren de zeven verenigingen zonder winstoogmerk aan dat die wet de gelijkheid tussen mannen en vrouwen ernstig bedreigt, en dat zij op ernstige wijze afbreuk doet aan de waardigheid en aan de leefomstandigheden van vrouwen, die de grote meerderheid vormen van personen die zich prostitueren. Zij voegen eraan toe dat die wet schade berokkent aan die personen, in het bijzonder aan geïmmigreerde vrouwen, in zoverre zij hun welzijn en hun sociale en familiale leven bedreigt door de invloed te vergroten van pooiers die hun bewegingsvrijheid beperken.

Die verenigingen beklemtonen dat zij, volgens hun statuten, tot doel hebben de slachtoffers van het « prostitutioneel systeem » te beschermen, de bevolking te sensibiliseren over de kwesties van de gelijkheid van de geslachten of over de situatie van geïmmigreerde vrouwen, te strijden tegen geweld tegenover vrouwen, de gelijkheid van mannen en vrouwen alsook de waardigheid van die laatsten te verdedigen, het gezinsleven te promoten, te strijden tegen elke vorm van discriminatie en ongelijkheid ten aanzien van vrouwen, een werkelijke gelijkheid tussen mannen en vrouwen te bewerkstelligen en de leefomstandigheden te verbeteren van personen die wegens hun geslacht worden gediscrimineerd.

A.3.2. De verzoekende internationale vereniging zonder winstoogmerk voert aan dat haar statutair doel erin bestaat de belangen van migrantenvrouwen te verdedigen en dat die laatsten de grote meerderheid vormen van de vrouwen die zich prostitueren.

A.3.3. De verzoekende stichting van openbaar nut voert aan dat de wet van 3 mei 2024 de waarden bedreigt die zij verdedigt ter nagedachtenis van de politieke acties geleid door Anne-Marie Lizin omwille van de gelijkheid tussen mannen en vrouwen.

Ten aanzien van de ontvankelijkheid van de tussenkomsten

Wat betreft de hoedanigheid van de vakorganisaties

A.4. De verenigingen « Algemeen Belgisch Vakverbond » en « Centrale Voeding Horeca Diensten » hebben geen rechtspersoonlijkheid. Zij voeren aan dat zij niettemin de vereiste hoedanigheid hebben om opmerkingen aan het Hof te richten met toepassing van artikel 87, § 2, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 daar zij dat doen in hun hoedanigheid van representatieve werknemersorganisaties, daar zij de rechten van hun leden verdedigen en daar de wet van 3 mei 2024 een rechtstreekse invloed op hun activiteiten heeft, aangezien die wet rechten aan de werknemers toekent.

Wat betreft het belang om opmerkingen aan het Hof te richten

A.5. Om hun belang in de zin van artikel 87, § 2, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 te verantwoorden, zetten de tussenkomende groeperingen uiteen dat zij tot doel hebben de belangen van sekswerkers alsook de rechten van vrouwen, migranten en transgenders te verdedigen, te strijden tegen sociale ongelijkheid en de gezondheid te bevorderen.

Ten aanzien van het middel

Wat betreft de ontvankelijkheid

A.6. De Ministerraad voert aan dat het middel onontvankelijk is in zoverre het niet zou voldoen aan de vereisten van artikel 6 van de bijzondere wet van 6 januari 1989.

Hij merkt in de eerste plaats op dat dat middel de wet van 3 mei 2024 verwijt het pooierschap gedeeltelijk te decriminaliseren, zonder evenwel uiteen te zetten in welk opzicht de bepalingen van die wet leiden tot die decriminalisering. Hij voegt eraan toe dat de artikelen 21, 22, 23 en 25 van die wet de niet-naleving van diverse regels door de werkgever van een sekswerker strafbaar stelt.

De Ministerraad merkt in de tweede plaats op dat het middel dezelfde wet verwijt te erkennen dat activiteiten van prostitutie in het kader van een arbeidsrelatie in loondienst kunnen worden uitgeoefend. Hij voert aan dat die erkenning evenwel niet voortvloeit uit die wet, aangezien het verrichten van werk dat tot doel heeft seksuele handelingen te stellen in ruil voor een bezoldiging, en in het kader van een relatie van ondergeschiktheid, reeds vóór de aanneming van die wet als een arbeidsrelatie in loondienst kon worden gekwalificeerd.

A.7. De tussenkomende groeperingen voeren aan dat het middel onontvankelijk is in zoverre de beleidskeuze waarvan het middel de grondwettigheid betwist niet is uitgedrukt door de in het middel beoogde wet van 3 mei 2024, maar wel door artikel 76 van de wet van 21 maart 2022.

A.8. De verzoekende partijen repliceren dat de opmerkingen over de gegrondheid van het middel die de Ministerraad aan het Hof heeft gericht, aantonen dat hij de draagwijdte ervan wel degelijk heeft ingezien.

Zij voegen eraan toe dat zij de wet van 3 mei 2024 in haar geheel betwisten, waarvan de bepalingen onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden, en met name artikel 12 ervan, dat tot gevolg heeft dat bepaalde gedragingen worden onttrokken aan de definitie van het pooierschap zoals die door artikel 433*quater*/1, eerste lid, eerste streepje, van het Strafwetboek wordt bepaald.

Wat betreft de gegrondheid

Het eerste « onderdeel » (schending van de artikelen 10, 11, 22 en 23, eerste lid, van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 2, 3 en 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met de artikelen 6 en 17 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, met de artikelen 1 en 2 van de Overeenkomst ter bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie, aangenomen op 2 december 1949 door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties en voor ondertekening opengesteld te New York op 21 maart 1950, en met artikel 6 van het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties en voor ondertekening opengesteld op 18 december 1979)

A.9.1. De verzoekende partijen voeren aan dat de toelating om daden van prostitutie te stellen in het kader van een arbeidsrelatie in loondienst, alsook de decriminalisering van bepaalde daden die artikel 433*quater*/1, eerste lid, eerste streepje, van het Strafwetboek als pooierschap kwalificeert, afbreuk doen aan de menselijke waardigheid en aan de lichamelijke integriteit van de werknemers die dat type van overeenkomst sluiten.

A.9.2.1. De verzoekende partijen voeren aan dat die toelating en die decriminalisering de regels schenden die zijn vermeld in de artikelen 1 en 2 van de Overeenkomst ter bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie, aangenomen op 2 december 1949 door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties en voor ondertekening opengesteld te New York op 21 maart 1950 (hierna : de Overeenkomst van 2 december 1949), en in artikel 6 van het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, internationale bepalingen die onder andere de aanwerving van een andere persoon voor diens prostitutie of de uitbuiting van de prostitutie van een ander verbieden, zelfs wanneer met die prostitutie is ingestemd. De verzoekende partijen verwijzen daaromtrent naar de adviezen die de Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen alsook de afdeling wetgeving van de Raad van State hierover hebben uitgebracht tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet van 3 mei 2024. Zij herinneren ook eraan dat het Europees Parlement, bij een resolutie van 14 september 2023, de lidstaten van de Europese Unie heeft verzocht om het verkrijgen van eender welk voordeel uit de prostitutie van een ander persoon, alsook de aanwerving of de terbeschikkingstelling van die persoon voor dat doel, strafbaar te stellen.

De verzoekende partijen merken bovendien op dat het doel van het Aanvullend Protocol bij het Verdrag van de Verenigde Naties tegen transnationale georganiseerde misdaad « inzake de preventie, bestrijding en bestraffing van mensenhandel, in het bijzonder vrouwenhandel en kinderhandel », aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 15 november 2000 en voor ondertekening opengesteld te Palermo op 12 december 2000 (hierna : het Protocol inzake mensenhandel), niet samenvalt met dat van de Overeenkomst van 2 december 1949. De verzoekende partijen merken op dat de verplichtingen die uit die twee verdragen voortvloeien elkaar aanvullen zonder elkaar tegen te spreken. Zij beklemtonen dat de Overeenkomst in kwestie meer specifiek prostitutie beoogt dan het voormelde Protocol, en dat de preambule van die Overeenkomst uitdrukkelijk aangeeft dat prostitutie op zich onbestaanbaar is met de menselijke waardigheid. De verzoekende partijen merken ook op dat Duitsland, Nederland en Nieuw-Zeeland, waarvan de regelgeving omtrent prostitutie een inspiratiebron was voor de auteurs van de wet van 3 mei 2024, die Overeenkomst nooit hebben geratificeerd.

A.9.2.2. De verzoekende partijen voeren bovendien aan dat rechten die zijn erkend bij de artikelen 22 en 23, eerste lid, van de Grondwet, alsook bij de artikelen 2, 3 en 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en bij de artikelen 6 en 17 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, de menselijke waardigheid en de lichamelijke integriteit van eenieder beogen te beschermen.

A.9.3. De verzoekende partijen voeren voorts aan dat de organisatie van de prostitutie van een ander in strijd is met de menselijke waardigheid en met de lichamelijke integriteit van personen die zich prostitueren. Zij zijn van mening dat prostitutie, die het lichaam tot koopwaar maakt, op zich onbestaanbaar is met die waardigheid, aangezien zij plaatsvindt in een context van sociale ongelijkheden, geweld en discriminaties.

Zij leiden uit de Overeenkomst van 2 december 1949, uit het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, alsook uit het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, gedaan te Istanbul op 11 mei 2011 (hierna : het Verdrag van 11 mei 2011), af dat de organisatie van de prostitutie van een ander onbestaanbaar is met de menselijke waardigheid, dat zij ongelijke machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen voortbrengt, die hebben geleid tot de discriminatie en de dominantie ten aanzien van vrouwen door mannen, dat zij fysiek lijden veroorzaakt en dat zij quasi systematisch elke instemming met de seksuele handeling in de zin van artikel 132 van het Strafwetboek belet.

De verzoekende partijen voeren ten slotte aan dat het bij de wet van 3 mei 2024 beschreven erkenningssysteem, onder het mom van een regeling ter bescherming van de rechten, in combinatie met de gedeeltelijke decriminalisering van pooierschap, de economische en seksuele uitbuiting van vrouwen legitimeert.

A.10.1. De Ministerraad voert aan dat het Hof de schending van artikel 23 van de Grondwet slechts kan vaststellen wanneer de wetgevende macht de *standstill*-verplichting die eruit voortvloeit niet heeft nageleefd. Hij voegt eraan toe dat die bepaling de menselijke waardigheid niet definieert en dat niet wordt aangetoond in welk opzicht die door de wet van 3 mei 2024 in gevaar zou worden gebracht.

A.10.2. De Ministerraad zet vervolgens uiteen dat die wet niet onbestaanbaar is met de verbintenissen die België is aangegaan door de Overeenkomst van 2 december 1949 te ratificeren.

Hij beklemtoont dat die verplichtingen de strijd tegen de uitbuiting van prostitutie in het kader van de mensenhandel tot doel heeft, maar dat dat laatste concept niet door die Overeenkomst wordt gedefinieerd. Hij voert aan dat die dus dient te worden geïnterpreteerd in het licht van de definitie van « mensenhandel » vermeld in artikel 3, *a)*, van het Protocol inzake mensenhandel, en dat rekening dient te worden gehouden met het feit dat artikel 5, lid 1, van dat Protocol de Staten die het hebben geratificeerd verplicht om de organisatie van prostitutie van een ander enkel strafbaar te stellen wanneer die plaatsvindt in de context van mensenhandel. De Ministerraad merkt op dat de richtlijn 2011/36/EU van het Europees Parlement en de Raad van 5 april 2011 « inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/629/JBZ van de Raad » (hierna : de richtlijn 2011/36/EU), zoals gewijzigd bij de richtlijn (EU) 2024/1712 van 13 juni 2024 (hierna : de richtlijn (EU) 2024/1712), in de lijn van het Protocol inzake mensenhandel ligt.

De Ministerraad merkt ook op dat elke gedraging die tot de mensenhandel behoort, bij het Strafwetboek verboden blijft, en dat de wet van 3 mei 2024 enkel een rechtvaardigingsgrond uitdrukt met betrekking tot een van de drie types van pooierschap die bij artikel 433*quater*/1 van het Strafwetboek zijn gedefinieerd.

De Ministerraad betwist bovendien elk verband tussen de bij de artikelen 22 en 23 van de Grondwet erkende rechten en de vereiste om de organisatie van prostitutie strafbaar te stellen die, volgens de verzoekende partijen, zou voortvloeien uit de Overeenkomst van 2 december 1949, alsook uit het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen.

A.10.3. De Ministerraad merkt bovendien op dat het middel is gebaseerd op het postulaat dat de legalisering van de organisatie van de prostitutie van een ander de mensenhandel, de prostitutie en het geweld tegenover de slachtoffers ervan doet toenemen.

Hij merkt niettemin op dat het eventuele gebrek aan efficiëntie van een decriminalisering van een gedraging niet volstaat om de onbestaanbaarheid van die maatregel met de Grondwet of met het internationale recht aan te tonen.

De Ministerraad voegt eraan toe dat het Hof de beste juridische regeling van prostitutie niet kan bepalen en dat het niet mogelijk is om met een voldoende mate van zekerheid de gevolgen van een wet te bepalen op basis van de ervaring van andere Staten die wetten met gelijkaardige doelstellingen hebben aangenomen, aangezien de historische, culturele, demografische en zelfs juridische context sterk kan verschillen onder Staten.

A.10.4. De Ministerraad zet ook uiteen dat de wet van 3 mei 2024 de artikelen 22 en 23, eerste lid, van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 2, 3 en 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, of met de artikelen 6 en 17 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, niet schendt aangezien zij het bij artikel 23, derde lid, 2°, van de Grondwet erkende recht op bescherming van de gezondheid beoogt te waarborgen en de lichamelijke en psychische integriteit van sekswerkers beoogt te beschermen.

Hij preciseert dat die wet beoogt de menselijke waardigheid van die werknemers te bewaren. Hij merkt in dat opzicht op dat de artikelen 10 en 17, eerste lid, 3° en 5°, van die wet specifieke beschermingsmaatregelen bevatten die van toepassing zijn tijdens de uitoefening van sekswerk. De Ministerraad beklemtoont ook dat die wet die werknemers toelaat de waarborgen te genieten waarin is voorzien bij de wetten betreffende de preventie van beroepsziekten en de vergoeding van de schade die uit die ziekten voortvloeit, gecoördineerd op 3 juni 1970 (hierna : de wet van 3 juni 1970), bij de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 (hierna : de

arbeidsongevallenwet), bij de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994, en bij de wet van 4 augustus 1996 « betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk » (hierna : de wet van 4 augustus 1996), alsook preventieve medische onderzoeken, vaccinaties en persoonlijke beschermingsmiddelen waarin is voorzien bij de Codex over het welzijn op het werk. De Ministerraad herinnert ook eraan dat de erkenning, bij artikel 7, § 1, van de wet van 3 mei 2024, van de vier fundamentele vrijheden van de sekswerkers ertoe bijdraagt hen tegen geweld te beschermen.

A.10.5. In ondergeschikte orde voert de Ministerraad aan dat, zelfs als het Hof zou oordelen dat het recht op de menselijke waardigheid erkend bij artikel 23 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de Overeenkomst van 2 december 1949 en met het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, de criminalisering van elke vorm van organisatie van de prostitutie van een ander beveelt, het zou kunnen oordelen dat de bij de wet van 3 mei 2024 bepaalde afwijking redelijk verantwoord is, gelet op het grote aantal sociale rechten die bij die wet aan de sekswerkers worden toegekend en op de strenge voorwaarden voor de decriminalisering van het pooierschap die zij bepaalt.

A.10.6. De Ministerraad dringt ten slotte aan op het feit dat de wet van 3 mei 2024, met de bepalingen van de wet van 21 februari 2022 « betreffende de niet-inroepbaarheid van de nietigheid van de arbeidsovereenkomst ten aanzien van personen die zich prostitueren » en sommige bepalingen van de wet van 21 maart 2022, een geheel aan bepalingen vormt dat de sekswerkers en in het bijzonder hun waardigheid beoogt te beschermen. Hij herinnert eraan dat de wetgevende macht inzake socio-economische aangelegenheden over een ruime beoordelingsvrijheid beschikt in de keuze van de maatregelen die geschikt zijn om de doelstellingen te bereiken die zij wil nastreven. Hij beklemtoont in dat opzicht dat de in de wet van 3 mei 2024 vermelde voorwaarden voor de decriminalisering van het pooierschap talrijk zijn.

A.11.1. De tussenkomende groeperingen zetten uiteen dat zowel de wet van 21 maart 2022 en in het bijzonder artikel 76 ervan, dat artikel 433*quater*/1 van het Strafwetboek invoegt, als de wet van 3 mei 2024 perfect in overeenstemming zijn met de Overeenkomst van 2 december 1949.

Zij voeren aan dat de in het opschrift en in de bepalingen van die Overeenkomst gebruikte woorden aangeven dat deze tot doel heeft de uitbuiting van de prostitutie van een ander in de context van de mensenhandel te bestrijden. Zij voegen eraan toe dat die Overeenkomst tegen internationale criminaliteit beoogt te strijden, en niet tot doel heeft rechten aan de sekswerkers toe te kennen. Zij voeren aan dat het Protocol inzake mensenhandel de plaats heeft ingenomen van die Overeenkomst wat betreft de mensenhandel omwille van prostitutie, aangezien die twee verdragen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties werden aangenomen, zij hetzelfde voorwerp hebben en dezelfde doelstelling hebben en alle Staten die partij bij die Overeenkomst zijn, met uitzondering van Iran en Jemen, ook bij dat Protocol partij zijn. Zij zijn bovendien van mening dat het noodzakelijk is rekening te houden met de definitie van de « handel in personen » vermeld in artikel 3 van dat Protocol, alsook met andere termen uit dat verdrag die de door de Overeenkomst gebruikte begrippen beter definiëren, zoals de begrippen « uitbuiting van prostitutie », « mensenhandel » en « instemming ». Daaromtrent leiden zij een argument af uit de manier waarop het Europees Hof voor de Rechten van de Mens naar die Overeenkomst verwijst. Zij merken ook op dat de definitie van de « handel in personen » van het Protocol artikel 2, lid 3, van de richtlijn 2011/36/EU heeft geïnspireerd.

De tussenkomende groeperingen zijn ook van oordeel dat in het licht van de evolutie van het internationale recht na de voormelde Overeenkomst, prostitutie nog enkel onbestaanbaar is met de menselijke waardigheid wanneer die gedwongen is. Zij beklemtonen dat in tegenstelling tot het Verdrag van de Raad van Europa ter bestrijding van mensenhandel, gedaan te Warschau op 16 mei 2005, en de richtlijn (EU) 2024/1712, de Overeenkomst van 2 december 1949 prostitutie niet benadert vanuit de invalshoek van de rechten van de personen die zich prostitueren. Zij voeren aan dat de wet van 3 mei 2024 in ieder geval bijdraagt aan de bescherming van de menselijke waardigheid van sekswerkers door hun economische en sociale rechten toe te kennen.

De tussenkomende groeperingen merken bovendien op dat de definitie van « pooierschap » die artikel 433*quater*/1 van het Strafwetboek geeft in overeenstemming is met artikel 12 van de Overeenkomst van 2 december 1949, en dat dat verdrag in ieder geval geen rechtstreekse uitwerking heeft die een individu toelaat zich erop te beroepen.

Die groeperingen voegen eraan toe dat die Overeenkomst niet tot doel heeft geweld tegenover vrouwen te bestrijden, aangezien die bezorgdheid pas een veertigtal jaren na de aanneming van die Overeenkomst in het

internationaal recht zou verschijnen, zoals blijkt uit het Verdrag van 11 mei 2011, alsook uit de steeds grotere aandacht die wordt geschonken aan de instemming van vrouwen. Zij voeren aan dat de wet van 3 mei 2024 volledig in die evolutie past.

A.11.2. De tussenkomende groeperingen zetten bovendien uiteen dat de wetgevende macht in ethische kwesties zoals de regelgeving inzake prostitutie over een ruime beoordelingsvrijheid beschikt.

Zij merken op dat de wet van 3 mei 2024 het resultaat is van een afweging tussen complexe sociale, ethische en juridische belangen, die werd voorafgegaan door meerdere raadplegingen van de representatieve organisaties van de betrokken sector en door een diepgaand debat waarbij tal van andere instellingen, verenigingen of belanghebbende personen waren betrokken. Zij voeren aan dat die wet een evenwicht vormt tussen, enerzijds, de bekommernis om de veiligheid, de vrijheid en de sociale rechten van sekswerkers te beschermen en, anderzijds, de wil om efficiënt tegen pooierschap en mensenhandel te strijden.

Het tweede « onderdeel » (schending van artikel 23, eerste lid, tweede lid en derde lid, 1°, van de Grondwet)

A.12.1. De verzoekende partijen voeren aan dat de organisatie van de prostitutie van een ander, door middel van een arbeidsovereenkomst, zoals geregeld bij de wet van 3 mei 2024, tal van regels die de essentiële elementen vormen voor de waarborg van het recht op arbeid alsook van het recht op billijke arbeidsvoorwaarden en een billijke beloning ontoepasbaar maakt. Zij zijn van mening dat het eerste van die rechten slechts kan worden nageleefd door normen die de uitoefening van waardig werk toelaten.

A.12.2. De verzoekende partijen zetten eerst uiteen dat de organisatie van prostitutie in het kader van een arbeidsovereenkomst, wegens de aard van die activiteit, onverenigbaar is met het recht op arbeid en met het recht op billijke arbeidsomstandigheden.

A.12.3. Zij voeren vervolgens aan dat de regels met betrekking tot sekswerk die de wet van 3 mei 2024 bevat niet verenigbaar zijn met de vereisten inzake de waardigheid en de billijkheid van de arbeid die inherent zijn aan de menselijke waardigheid waarvan sprake in artikel 23, eerste lid, van de Grondwet.

Zij voegen eraan toe dat die regels van de wet van 3 mei 2024 ook op aanzienlijke wijze en zonder redelijke verantwoording de beschermingsgraad van sekswerkers ten aanzien van hun recht op arbeid en van hun recht op billijke arbeidsomstandigheden verminderen. Zij zijn van mening dat de vergelijking van de vroegere situatie van die werknemers, zowel feitelijk als juridisch, met de situatie die voortvloeit uit de inwerkingtreding van die wet aantoont dat die laatste onevenredige nadelige gevolgen heeft voor die werknemers ten aanzien van de doelstelling van sociale bescherming die aan de basis van die wet ligt. Zij preciseren daaromtrent dat de nieuwe wet, in de praktijk en achter de schijn van wettigheid, een toename van de uitbuiting van de prostitutie van een ander veroorzaakt.

A.12.4.1. De verzoekende partijen preciseren bovendien dat de organisatie van de prostitutie van een ander niet de organisatie van waardig werk is, zoals gedefinieerd door de Internationale Arbeidsorganisatie, aangezien prostitutie mensen blootstelt aan geweld, intimidatie, discriminatie, de uitbuiting van het menselijk lichaam alsook aan fysieke, sociale, economische en psychologische onzekerheid.

A.12.4.2. De verzoekende partijen voeren ook aan dat de wet van 3 mei 2024 fundamenteel onbestaanbaar is met de nationale en internationale regels die seksuele intimidatie op het werk beogen te voorkomen en te bestraffen, aangezien die wet op de werkplek gedragingen toelaat die door die regels verboden zijn en aangezien dat type intimidatie juist het voorwerp is van de arbeidsovereenkomst voor sekswerker.

Zij zijn van mening dat het recht van de sekswerker om bepaalde daden van prostitutie te weigeren, recht dat is erkend bij artikel 7 van de bestreden wet, een puur theoretische bescherming vormt rekening houdend met de sociale en economische omstandigheden waarin die werknemer zich bevindt.

De verzoekende partijen beklemtonen bovendien dat de formele instemming met de daad van prostitutie niet mag worden verward met het verlangen naar de eigenlijke seksuele handeling, en dat het gebrek aan een dergelijk verlangen een essentieel element vormt van de definitie van seksuele intimidatie die artikel 32*ter*, eerste lid, 3°, van de wet van 4 augustus 1996 geeft.

A.12.4.3. De verzoekende partijen zetten ook uiteen dat, rekening houdend met de objectieve economische gegevens van de prostitutiemarkt en met de aard van die activiteit, de toepassing van de bepalingen van de wet van 3 mei 2024 de sekswerker geen degelijk inkomen of een vaste en gewaarborgde billijke vergoeding kan verzekeren, zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de menselijke waardigheid, aan de rechten die die wet, en in het bijzonder artikel 7 ervan, aan die werknemer toekent, alsook aan de strafbepalingen met betrekking tot de instemming met elke seksuele handeling.

A.12.4.4. De verzoekende partijen zetten bovendien uiteen dat de waardige uitoefening van een activiteit van prostitutie ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst onbestaanbaar is met de relatie van ondergeschiktheid die inherent is aan dat type van overeenkomst.

Zij zijn van mening dat de ondergeschiktheid van de werknemer aan zijn werkgever in de praktijk niet verenigbaar is met het recht van die eerste om bepaalde prestaties te weigeren, zoals is erkend bij artikel 7 van de wet van 3 mei 2024. Zij merken op dat de contractualisering van de verhouding tussen de pooier en de persoon die zich prostitueert de onderworpenheid van die laatste legitimeert, de kwetsbaarheid van de slachtoffers van uitbuiting accentueert en dwang en geweld die de wet niet zal kunnen doen verdwijnen, maskeert.

A.12.4.5. De verzoekende partijen zijn voor het overige van mening dat het niet mogelijk is om de verplichtingen die artikel 20, 1°, van de wet van 3 juli 1978 « betreffende de arbeidsovereenkomsten » (hierna : de wet van 3 juli 1978) en artikel 5, § 1, tweede lid, *f)*, van de wet van 4 augustus 1996 aan de werkgever opleggen in het kader van de uitvoering van een arbeidsovereenkomst voor sekswerker te doen naleven zonder afbreuk te doen aan de menselijke waardigheid van de sekswerker, aangezien het menselijk lichaam het essentiële werkinstrument van een daad van prostitutie vormt.

A.12.5. De verzoekende partijen zetten ten slotte uiteen dat de vermindering van de graad van bescherming van personen die zich prostitueren die uit de toepassing van de wet van 3 mei 2024 zal voortvloeien, niet redelijk verantwoord is.

Zij voeren aan dat, gelet op de onevenwichtige aard van de relatie tussen een pooier en een persoon die zich prostitueert, het opstellen van een arbeidsovereenkomst in een milieu dat gekend staat om zijn geweld geen werkelijke waarborg voor de sekswerker vormt, aangezien het slechts een formaliteit zal betreffen die, in de praktijk, door de pooier zou kunnen worden gebruikt om de uitbuiting van de werknemer te vergroten.

De verzoekende partijen twijfelen ook aan de effectiviteit van het recht op weigering dat artikel 7 van de wet van 3 mei 2024 aan de sekswerker toekent.

Zij merken op dat de motieven die aan de basis van de in de artikelen 4, 5, eerste lid, en 8 van dezelfde wet vermelde regels aantonen dat de risico's voor de lichamelijke en morele integriteit inherent zijn aan de activiteit van prostitutie, zodat zij niet zouden kunnen worden vermeden door regels die de organisatie van de prostitutie van een ander om er een voordeel uit te halen, legaliseren. Zij beklemtonen dat het paradoxaal is een kader te bieden voor een beroepsactiviteit en tegelijk regels uit te vaardigen die bedoeld zijn om de stopzetting van die activiteit te vergemakkelijken. Zij zijn overigens van mening dat de wetgevende macht daarvoor niet de meest efficiënte maatregelen heeft gekozen. Zij merken onder andere op dat artikel 8, tweede lid, van de wet van 3 mei 2024 de sekswerker geen specifieke waarborg biedt met betrekking tot zijn recht op werkloosheidsuitkeringen.

A.13.1. De Ministerraad merkt ten eerste op dat het « tweede onderdeel » van het middel enkel artikel 23 van de Grondwet beoogt, waaruit, voor de wetgevende macht, enkel een *standstill*-verplichting voortvloeit.

A.13.2. De Ministerraad zet vervolgens uiteen dat de wet van 3 mei 2024 de verplichting om billijke arbeidsomstandigheden te regelen die voortvloeit uit artikel 23, derde lid, 1°, van de Grondwet, naleeft.

Hij merkt op dat artikel 3 van die wet de toepassing met zich meebrengt van tal van wetsbepalingen die de werknemer beschermen, vervat in de arbeidswet van 16 maart 1971, in de wet van 4 januari 1974 « betreffende de feestdagen », in die van 4 augustus 1996, in die van 3 juli 1978, alsook in de gewestelijke wetgevende bepalingen met betrekking tot het « educatief verlof », de opleiding van werknemers of het zoeken naar werk. Hij voegt eraan toe dat de werkgever die een arbeidsovereenkomst voor sekswerk sluit, op straffe van strafrechtelijke vervolgingen ertoe gehouden is aan die werknemer de minimumvergoeding te betalen waarvan het bedrag wordt bepaald door het bevoegde paritair comité, voor alle uren tijdens welke die laatste zich ter beschikking stelt van zijn werkgever, zelfs indien tijdens die periode geen enkele daad van prostitutie wordt gesteld.

A.13.3. De Ministerraad voert ook aan dat de wet van 3 mei 2024 het recht van de sekswerker op arbeid en op de vrije keuze van beroepsarbeid versterkt.

Hij merkt op dat die wet aan de persoon die een activiteit van prostitutie wenst uit te oefenen de keuze biedt tussen het statuut van zelfstandige en dat van werknemer. Hij merkt ook op dat die wet de stopzetting van die activiteit vergemakkelijkt, aangezien zij dat laatste type van werknemer toelaat om het voordeel van werkloosheidsuitkeringen te vragen en hem het recht toekent om op elk moment en zonder opzegging ontslag te nemen.

A.13.4. De Ministerraad beklemtoont bovendien dat de wet van 3 mei 2024 bijdraagt aan de verbetering van de situatie van personen die zich prostitueren en aan het waarborgen van hun waardigheid. Hij merkt daaromtrent op dat die wet, ten voordele van die personen, het toepassingsgebied uitbreidt van de sociale wetten die de belangen van de werknemer beschermen, en specifieke regels eraan toevoegt die aangepast zijn aan hun beroepsactiviteit. Hij voegt eraan toe dat het verbod om die personen tewerk te stellen in het kader van een arbeidsovereenkomst, verbod dat vóór de inwerkingtreding van de wet van 3 mei 2024 van kracht was, hun economische en sociale rechten minder waarborgde.

De Ministerraad leidt uit het voorgaande af dat niet kan worden geoordeeld dat die wet de beschermingsgraad vermindert die de vroeger geldende wetsbepalingen aan die personen boden. Hij beklemtoont dat het Hof, om de naleving van de *standstill*-verplichting te toetsen, rekening dient te houden met alle elementen van de situatie en de eventuele nadelige gevolgen van de bestreden wet moet afwegen tegen de onbetwistbare voordelen die zij aan de voormelde personen toekent.

De Ministerraad merkt ook op dat de stelling dat die wet de uitbuiting van de prostitutie van een ander zal doen toenemen alleen niet volstaat om een vermindering van de graad van bescherming van de personen die zich prostitueren vast te stellen, aangezien die stelling niet is aangetoond en slechts berust op gegevens die betrekking hebben op het grondgebied van andere Staten.

A.13.5. De Ministerraad merkt ten slotte op dat de economische, sociale en psychologische druk die op de werknemers weegt niet eigen is aan de prostitutiesector. Hij merkt op dat artikel 6 van de wet van 3 mei 2024 teruggaat op de artikelen 7, 9, 10 en 11*bis* van de wet van 3 juli 1978, die klassieke regels vermelden bedoeld om de instemming van de werknemer die aan die voormelde druk zou kunnen worden blootgesteld, te beschermen. Hij voegt eraan toe dat de erkenning, bij artikel 7 van de wet van 3 mei 2024, van de vier fundamentele vrijheden van de sekswerker tot doel heeft de bescherming van de instemming van die laatste te vergroten, gelet op het specifieke karakter van dat werk.

De Ministerraad beklemtoont bovendien dat, sinds de inwerkingtreding van de wet van 3 mei 2024, alle regels ter bescherming van de werknemers tegen geweld, pesterijen en seksuele intimidatie ten volle van toepassing zijn op de persoon die zich in het bij die wet gedefinieerde kader prostitueert.

A.14.1. De tussenkomende groeperingen merken op dat het argument dat de verzoekende partijen afleiden uit artikel 23 van de Grondwet slechts op de – niet aangetoonde – hypothese berust dat de wet van 3 mei 2024 met zekerheid een toename van de prostitutie en dus van de uitbuiting van een ander zal veroorzaken.

Zij zijn van mening dat het Hof de schending van de *standstill*-verplichting in ieder geval niet kan vaststellen wanneer het niet de tekst van een wetsbepaling, maar wel de gevolgen ervan zijn die de beschermingsgraad verminderen die door de vroegere wetgeving werd geboden.

A.14.2. Zij zetten vervolgens uiteen dat de wet van 3 mei 2024, in zoverre zij de arbeidsvoorwaarden van de personen op wie zij van toepassing is, verbetert en in zoverre zij nieuwe rechten aan die laatsten toekent, hun bescherming vergroot.

A.14.3. De tussenkomende groeperingen beklemtonen bovendien dat de sekswerker, volgens artikel 3, tweede lid, van die wet, zowel in zijn verhoudingen met zijn werkgever als met de klanten van die laatste, alle sociaalrechtelijke beschermingen geniet die aan de werknemers worden geboden, zoals die welke voortvloeien uit de bepalingen die intimidatie of discriminatie op grond van het geslacht beogen te bestraffen. Zij voegen eraan toe dat die wet voor het overige andere beschermende regels ten gunste van die werknemer vaststelt.

De tussenkomende groeperingen merken op dat het aan het voor sekswerkers bevoegde paritair comité staat om de berekening van de vergoedingen van die laatsten te bepalen.

Zij zijn voorts van mening dat de wet ertoe bijdraagt de gezondheid en de lichamelijke en psychologische integriteit van die werknemers beter te beschermen. Zij verwijzen in dat opzicht met name naar de artikelen 3 tot 6 van het koninklijk besluit van 20 oktober 2024 « tot vaststelling van de bijkomende erkenningsvoorwaarden in uitvoering van artikel 17, tweede lid van de wet van 3 mei 2024 houdende bepalingen betreffende sekswerk onder arbeidsovereenkomst », alsook naar de uitbreiding, ten voordele van die werknemers, van het toepassingsgebied van de beschermende bepalingen van de wet van 3 juni 1970 en van de arbeidsongevallenwet. De tussenkomende groeperingen voegen eraan toe dat het stellen van daden van prostitutie ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst voor sekswerk in aanmerking wordt genomen om de rechten van de werknemer op een werkloosheidsuitkering te bepalen, terwijl dat niet het geval is wanneer diezelfde daden worden gesteld buiten het bij de wet van 3 mei 2024 bepaalde kader.

De tussenkomende groeperingen merken ook op dat de sociale rechten die met toepassing van de wet van 3 mei 2024 aan de sekswerkers worden toegekend ten goede zullen komen aan zowel de Europese burgers als de onderdanen van derde Staten buiten de Europese Unie, ongeacht of zij al dan niet houder zijn van een verblijfsrecht, met uitzondering van de rechten die voortvloeien uit de werkloosheidsverzekering, de ziekte- en invaliditeitsverzekering en de pensioenregeling.

De tussenkomende groeperingen voeren ten slotte aan dat de wettelijke erkenning van sekswerk bij de wet van 3 mei 2024 en de toename van de sociale bescherming die voor de sekswerker eruit voortvloeit, voldoen aan de internationale verplichtingen van België. Zij verwijzen daaromtrent naar twee aanbevelingen aangenomen door de Algemene Conferentie van de Internationale Arbeidsorganisatie (aanbeveling nr. 200 « over HIV en aids op het werk », juni 2010; aanbeveling nr. 204 « betreffende de overgang van de informele naar de formele economie », juni 2015), alsook naar de interpretatie die het Europees Comité voor Sociale Rechten geeft aan artikel 1, lid 2, van het herziene Europees Sociaal Handvest, met betrekking tot het werk van gedetineerde personen.

*Het derde « onderdeel » (schending van de artikelen 10, 11 en 11*bis *van de Grondwet)*

A.15.1. De verzoekende partijen voeren aan dat de wet van 3 mei 2024, door het stellen van daden van prostitutie ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst toe te laten, een discriminerend verschil in behandeling tussen mannen en vrouwen bevestigt.

Zij herinneren eraan dat, zoals uit de parlementaire voorbereiding van die wet blijkt, de overgrote meerderheid van de personen die zich prostitueren vrouwen zijn en dat hun klanten voor het grote merendeel mannen zijn. Zij zijn dus van mening dat de wet een feitelijke situatie valideert die wordt gekenmerkt door de, soms gewelddadige, overheersing, onderdrukking en uitbuiting van vrouwen door mannen. Zij merken op dat de algemene aanbeveling aangenomen in 2020 door het Comité voor het uitbannen van alle vormen van discriminatie ten aanzien van vrouwen met betrekking tot de handel in vrouwen en meisjes in de context van de internationale migratie aangeeft dat de uitbuiting van de prostitutie van vrouwen voortvloeit uit een structurele discriminatie op grond van geslacht en een geweldpleging op grond van geslacht vormt.

A.15.2. De verzoekende partijen zetten uiteen dat het bekritiseerde verschil in behandeling niet redelijk verantwoord is.

Zij voeren in de eerste plaats aan dat de toepassing van de regels voor loonarbeid op prostitutie geen gepaste maatregel is om de personen die zich prostitueren te beschermen of om hun arbeidsomstandigheden te verbeteren. Zij preciseren dat die maatregel de mensenhandel alleen maar kan bevorderen en de invloed, de druk en het geweld van pooiers op de prostituees enkel kan doen toenemen. Zij voegen eraan toe dat de invoering van een wettelijk kader voor de uitoefening van prostitutie de discriminerende effecten die inherent zijn aan de organisatie van de prostitutie van een ander versterkt.

De verzoekende partijen zijn in de tweede plaats van mening dat de organisatie van de prostitutie van een ander bij de wet onevenredige gevolgen heeft in zoverre zij afbreuk doet aan de waardigheid en de integriteit van vrouwen. Zij zijn van mening dat de doelstelling van bescherming van de personen die zich prostitueren enkel legitiem is indien die wordt nagestreefd door middel van maatregelen die tegemoetkomen aan de noden van die personen. Zij preciseren dat die personen in de eerste plaats verzorgd wensen te worden en een waardig leven wensen te kunnen leiden door andere activiteiten uit te oefenen.

De verzoekende partijen voeren in de derde plaats aan dat de doelstelling van bescherming van de personen die zich prostitueren, kan worden bereikt met maatregelen die geen afbreuk doen aan de rechten van die laatsten, zoals beleid om mensen uit de prostitutie te halen en beleid om uitbuiting te bestrijden, programma's voor sociale en economische ondersteuning, alsook maatregelen ter preventie van geweld en seksistische discriminaties.

A.16. De Ministerraad antwoordt dat de wet van 3 mei 2024 geen enkel verschil in behandeling tussen mannen en vrouwen invoert.

Hij voegt eraan toe dat die wet tot doel heeft de sociale bescherming van de personen die zich prostitueren te vergroten, zodat zij bijdraagt aan de gelijkheid tussen mannen en vrouwen en de situatie van die laatsten verbetert, aangezien de activiteit van prostitutie in de meeste gevallen door vrouwen wordt uitgeoefend.

A.17. De tussenkomende groeperingen betwisten de vaststellingen van de verzoekende partijen. Zij voeren aan dat de wet van 3 mei 2024 veeleer bijdraagt aan de vermindering dan aan de toename van de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen.

Zij merken op dat die wet niet alleen beoogt om aan de sekswerkers dezelfde sociale rechten toe te kennen als die welke aan andere categorieën van werknemers worden toegekend, maar ook om hun arbeidsomstandigheden te bieden die gelijkaardig zijn aan die van andere werknemers door bepaalde regels van het arbeidsrecht aan te passen aan het specifieke karakter van hun beroepsactiviteiten.

De tussenkomende groeperingen voegen eraan toe dat de bepalingen van de wet van 3 mei 2024 die de sekswerkers toelaten om diverse socialezekerheidsuitkeringen te genieten, alsook die welke specifieke regels vaststellen met betrekking tot de instemming en de voorwaarden waaronder die werknemers een einde kunnen maken aan de overeenkomst, de omscholing van die werknemers bevorderen en bijdragen aan de strijd tegen hun economische uitbuiting.

– B –

Ten aanzien van de bestreden wet en de context ervan

B.1. Het beroep is gericht tegen de wet van 3 mei 2024 « houdende bepalingen betreffende sekswerk onder arbeidsovereenkomst » (hierna : de wet van 3 mei 2024). De wet van 3 mei 2024 creëert een wettelijk kader waarbinnen sekswerkers kunnen worden tewerkgesteld zodat ze volwaardig toegang hebben tot arbeids- en socialezekerheidsrechten (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/002, p. 3). Hierbij heeft de wetgever ervoor gekozen dat kader niet rechtstreeks op te nemen in de wet van 3 juli 1978 « betreffende de arbeidsovereenkomsten » (hierna : de wet van 3 juli 1978), maar een op zichzelf staande wet uit te werken waarin de specifieke arbeidsrechtelijke regels en de voorwaarden voor de erkenning van werkgevers zijn vastgelegd (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, p. 4).

B.2. De wet van 3 mei 2024 is tot stand gekomen in nauw overleg met verschillende verenigingen die instaan voor de ondersteuning van sekswerkers (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/002, pp. 3 en 22). Ze vormt een onderdeel van een ruimere hervorming van het

seksueel strafrecht en de decriminalisering van sekswerk, met als doel een volwaardig sociaalrechtelijk statuut tot stand te brengen voor sekswerkers, hun leef- en werkomstandigheden te verbeteren, hun rechten en vrijheden maximaal te beschermen en misbruik te voorkomen en te bestraffen (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, p. 4; *Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/002, pp. 3 en 19-20). De wet van 21 maart 2022 « houdende wijzigingen aan het Strafwetboek met betrekking tot het seksueel strafrecht » (hierna : de wet van 21 maart 2022) heeft de dienstverlening aan sekswerkers gedecriminaliseerd en maakt het mogelijk een wettelijke regeling in te stellen die de gevallen afbakent wanneer het toegelaten is de prostitutie van een ander te organiseren. Daarenboven verankert de wet van 21 februari 2022 « betreffende de niet-inroepbaarheid van de nietigheid van de arbeidsovereenkomst ten aanzien van personen die zich prostitueren » het principe dat de nietigheid van de arbeidsovereenkomst niet kan worden ingeroepen ten aanzien van de rechten van de werknemer die voortvloeien uit de toepassing van het arbeids- en socialezekerheidsrecht, wanneer de werknemer zich prostitueert (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, pp. 4-5).

B.3.1. De wet van 3 mei 2024 definieert « sekswerk » als « het verrichten van daden van prostitutie in uitvoering van een arbeidsovereenkomst voor sekswerker » (artikel 2, 1°). Die sekswerker is « de persoon die zich tegen betaling van loon ertoe verbindt om sekswerk te verrichten in uitvoering van een arbeidsovereenkomst voor sekswerker » (artikel 2, 3°). Die overeenkomst is die « waarbij een sekswerker zich verbindt tegen loon onder het gezag van een werkgever […] sekswerk te verrichten », waarbij die werkgever « een overeenkomstig de bepalingen van [de wet van 3 mei 2024] erkend rechtspersoon [is] die één of meerdere sekswerkers tewerkstelt op grond van een arbeidsovereenkomst voor sekswerker » (artikel 2, 2° en 4°).

B.3.2. Artikel 3 van de wet van 3 mei 2024 bepaalt :

« De arbeidsovereenkomst voor sekswerker is een arbeidsovereenkomst in de zin van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten.

Alle bepalingen van het arbeids- en socialezekerheidsrecht zijn erop van toepassing, behoudens de in deze wet bepaalde uitzonderingen ».

Dit betekent met name dat de werkgever verplicht is om de werktijden te respecteren, het overeengekomen loon te betalen, een arbeidsreglement op te stellen, de regels van het sociaal overleg toe te passen of een risicoanalyse uit te voeren en de gezondheid en veiligheid van zijn werknemers te garanderen (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, p. 9).

B.3.3.1. Hoofdstuk 2 (« Arbeidsrechtelijke bepalingen ») van de wet van 3 mei 2024 omvat specifieke bepalingen met bijkomende voorwaarden en waarborgen, alsook met de rechten en de vrijheden van sekswerkers die de werkgever dient te eerbiedigen (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, pp. 5-6).

B.3.3.2. Uitsluitend meerderjarige personen kunnen als sekswerker worden tewerkgesteld (artikel 4). Hoewel de seksuele uitbuiting van minderjarigen met het oog op prostitutie al strafbaar is volgens de artikelen 152 tot 169 van het Strafwetboek, zoals is vermeld in B.4.3, voorziet de wet van 3 mei 2024 ook, op grond van het Sociaal Strafwetboek, in een sanctie van niveau 4 voor de tewerkstelling van een minderjarige. Dit stelt de sociaal inspecteurs in staat om de naleving van dat verbod te controleren en, indien nodig, een proces-verbaal van overtreding tegen de werkgever op te stellen. De arbeidsauditeur is op die manier dus ook bevoegd (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, p. 10). Ingevolge de bepalingen die van toepassing zijn op ongewenst seksueel gedrag en de strafrechtelijke bepalingen inzake instemming, is het voor de werkgever verboden zijn werkgeversgezag te gebruiken om seksuele betrekkingen aan te knopen met sekswerkers die hij tewerkstelt (*ibid.*).

Voorts is het statuut van sekswerker uitgesloten voor personen die « het hoofdstatuut van student » hebben. Evenmin is het mogelijk om sekswerk uit te voeren in het kader van een flexi-jobarbeidsovereenkomst of als gelegenheidswerknemer (artikel 5, eerste lid). De reden voor die uitsluitingen ligt in de wens van de wetgever om sekswerkers uitsluitend te laten werken in een statuut waarin een volledige opbouw van sociale rechten verzekerd is via normale socialezekerheidsbijdragen (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, p. 12). Het is voor de werkgever verboden om een sekswerker ter beschikking te stellen van een derde en die enig werkgeversgezag te doen uitoefenen (artikel 5, vierde lid).

Sekswerk in de vorm van huisarbeid is slechts mogelijk op voorwaarde dat : (a) de Koning de voorwaarden vastlegt die moeten worden nageleefd op het gebied van veiligheid,

gezondheid, welzijn en kwaliteit van het werk voor sekswerkers; (b) over dit onderwerp in het bevoegde paritair comité een algemeen verbindend verklaarde collectieve arbeidsovereenkomst wordt gesloten waarin minstens het toezicht op de sociale wetgeving, de arbeidstijdregistratie en de kostenvergoeding wordt geregeld; (c) de sekswerker hier vrijwillig mee akkoord gaat (artikel 5, tweede en derde lid).

De arbeidsovereenkomst moet voor iedere sekswerker afzonderlijk schriftelijk worden vastgesteld, uiterlijk op het tijdstip waarop de uitvoering van de overeenkomst aanvangt, en moet het erkenningsnummer van de werkgever vermelden (artikel 6). Hiermee beoogt de wetgever de controle door de inspectiediensten te vergemakkelijken en de mogelijkheid te bieden aan de werknemer om te verifiëren of de werkgever vergund is, gezien de bijzondere aard van het werk en de daaraan verbonden risico's van misbruik (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, p. 12).

B.3.3.3. Op geen enkel moment mag een sekswerker gedwongen worden om een prostitutiehandeling uit te voeren. De wet benadrukt hiermee het belang van de vrije instemming van de sekswerker, die als enige kan beslissen of die al dan niet instemt met een seksuele handeling, ongeacht de voorwaarden of afspraken die eerder met de klant of de werkgever zijn overeengekomen (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, pp. 5 en 12-13). In het kader van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst heeft de sekswerker op ieder moment met name het recht om seksuele betrekkingen met een klant of het verrichten van bepaalde seksuele handelingen te weigeren, om de seksuele activiteit stop te zetten of te onderbreken of om zelf voorwaarden op te leggen aan de seksuele activiteit of aan de seksuele handeling, zonder enige motivering. Als dat recht niet wordt nageleefd, kunnen de klant of de werkgever worden vervolgd wegens een inbreuk op het Strafwetboek (*ibid*., pp. 12-13). De uitoefening van dat recht kan niet worden beschouwd als een tekortkoming in de uitvoering van de arbeidsovereenkomst vanwege de sekswerker. Aan de uitoefening van dat recht mogen geen nadelige gevolgen worden verbonden voor de sekswerker. De werknemer mag in dat geval afwezig zijn van het werk, met behoud van het normale loon (artikel 7, §§ 1 en 2).

Indien de sekswerker in een periode van zes maanden meer dan tien keer gebruik heeft gemaakt van dat recht, kan dit een indicatie zijn dat er iets schort aan de werkomstandigheden (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, p. 13). Om die reden wordt voorzien in een procedure, onverminderd de bestaande procedures in het kader van de reglementering over het

welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk en het Sociaal Strafwetboek, waarbij de sekswerker of de werkgever een beroep kan doen op de door de Koning aangewezen dienst, die onderzoekt of de werkgever de bepalingen inzake welzijn op het werk naleeft en de betrokken partijen hoort. De sekswerker kan zich laten bijstaan door een persoon naar keuze (artikel 7, § 3).

Wanneer er concrete aanwijzingen zijn dat de veiligheid of integriteit van de sekswerker zal worden geschaad door een daad van expositie, heeft de sekswerker het recht te weigeren die daad te verrichten (artikel 7, § 4).

De werkgever mag binnen een termijn van zes maanden na de uitoefening van die rechten geen nadelige maatregel treffen ten aanzien van de sekswerker, noch eenzijdig een einde maken aan de arbeidsovereenkomst, behalve om redenen die vreemd zijn aan de uitoefening van die rechten. Nadelige maatregelen kunnen met name bestaan uit een systematische weigering van verlof, het toevoegen van taken die geen verband houden met het oorspronkelijke werk, de toepassing van een plotseling uitgebreid of onregelmatig werkrooster, het niet binnen een redelijke termijn reageren op verzoeken van de werknemer (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, p. 14). De bewijslast dat zulke redenen voorhanden zijn, ligt bij de werkgever. Zonder dat bewijs heeft de sekswerker ten aanzien van wie een nadelige maatregel werd genomen, recht op een forfaitaire schadevergoeding van zes maanden brutoloon of een vergoeding van de werkelijk geleden schade, en heeft de sekswerker ten aanzien van wie de arbeidsovereenkomst eenzijdig is beëindigd, recht op zes maanden brutoloon, onverminderd de vergoedingen verschuldigd in geval van verbreking van de arbeidsovereenkomst (artikel 7, §§ 5 en 6).

B.3.3.4. De sekswerker heeft het recht om de arbeidsovereenkomst te beëindigen zonder opzegging noch vergoeding. Voor de toepassing van de werkloosheidsreglementering wordt rekening gehouden met de specifieke aard van sekswerk (artikel 8). Het beëindigen van de arbeidsovereenkomst kan niet worden beschouwd als het zonder geldige reden verlaten van een passende dienstbetrekking met het oog op de toepassing van de werkloosheidsreglementering, om te vermijden dat gevolgen verbonden aan het stopzetten van de beroepsactiviteit de beslissing om te stoppen met prostitutie in gevaar brengt (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, pp. 6 en 15).

In geval van intrekking van de erkenning zoals bedoeld in hoofdstuk 4 van de wet van 3 mei 2024, heeft de werknemer recht op een opzeggingsvergoeding overeenkomstig de wet van 3 juli 1978 (artikel 9). Bij een tijdelijke schorsing heeft de werknemer recht op tijdelijke werkloosheid wegens overmacht (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/002, p. 24).

B.3.4. Aangezien sekswerkers in de zin van de wet van 3 mei 2024 worden tewerkgesteld op basis van een arbeidsovereenkomst, is de wet van 4 augustus 1996 « betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk » integraal op hen van toepassing. Dat betekent dat de werkgever alle wettelijke verplichtingen inzake het welzijn op het werk ten aanzien van zijn werknemers moet naleven. Zo is de werkgever onder meer ertoe gehouden een risicoanalyse uit te voeren en gepaste preventiemaatregelen te nemen. Op het vlak van psychosociale risico's is de werkgever verplicht te voorzien in specifieke maatregelen om die risico's te voorkomen en te bestrijden, waaronder de mogelijkheid voor werknemers om een psychosociale interventie te vragen bij de vertrouwenspersoon en de preventieadviseur. Wanneer werknemers slachtoffer zijn geworden van geweld, moeten zij op kosten van de werkgever passende psychologische ondersteuning krijgen van gespecialiseerde diensten of instellingen (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, pp. 15-16).

Aanvullend moet de werkgever die sekswerkers tewerkstelt, een of meerdere vertrouwenspersonen aanwijzen overeenkomstig artikel 32*sexies* van de voormelde wet van 4 augustus 1996, die hun functie volledig autonoom vervullen (artikel 10). De verplichte aanwijzing van minstens één vertrouwenspersoon zorgt ervoor dat sekswerkers te allen tijde op een informele en vertrouwelijke manier terechtkunnen bij een hiervoor specifiek opgeleide persoon. De bijzonder intieme aard van het werk van sekswerkers, dat nauw verband houdt met hun lichamelijke en seksuele integriteit, stelt hen immers bloot aan een bovengemiddeld risico op bijzonder hoge emotionele belasting, naast het risico op geweld en traumatische ervaringen. De vertrouwenspersoon, een collega, een zelfstandig extern vertrouwenspersoon of een persoon van een organisatie die instaat voor de ondersteuning van sekswerkers, is een laagdrempelig aanspreekpunt om de sekswerkers een luisterend oor te bieden, advies te geven en eventueel door te verwijzen naar de preventieadviseur-arbeidsarts, de preventieadviseur psychosociale aspecten of andere hulpverleners (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, pp. 16-17).

B.3.5.1. Hoofdstuk 4 (« Voorafgaande erkenningsplicht voor werkgevers die sekswerkers tewerkstellen ») van de wet van 3 mei 2024 bepaalt de principes, de voorwaarden voor

erkenning, de erkenningsprocedure en de voorwaarden voor het tewerkstellen van sekswerkers in een erkende onderneming.

B.3.5.2. Alleen werkgevers die een voorafgaande erkenning hebben verkregen, mogen sekswerkers tewerkstellen (artikel 11). De wetgever achtte een voorafgaande erkenningsplicht noodzakelijk ter bescherming van sekswerkers, die een beroep uitoefenen dat bijzondere risico's met zich meebrengt, onder meer op het vlak van veiligheid, gezondheid, mogelijke uitbuiting of geweld en gevaar op mensenhandel. Een hele reeks strenge erkenningsvoorwaarden hebben tot doel misbruik of uitbuiting van sekswerkers te voorkomen, alsook om ervoor te zorgen dat de veiligheid, gezondheid en welzijn van de sekswerkers wordt gewaarborgd (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, pp. 6 en 64).

B.3.5.3. Om erkend te kunnen worden, moet de werkgever de volgende voorwaarden, bepaald in artikel 14 van de wet van 3 mei 2024, cumulatief vervullen :

« 1° de werkgever moet een rechtspersoon zijn die de rechtsvorm heeft van hetzij een besloten vennootschap, eenpersoonsvennootschappen uitgezonderd, hetzij een coöperatieve vennootschap, hetzij een vzw. Natuurlijke personen kunnen in geen geval een dergelijke erkenning bekomen;

2° de werkgever moet een maatschappelijke zetel of bedrijfszetel in België hebben;

3° de bestuurder(s) moet(en) duidelijk worden geïdentificeerd aan de hand van naam, voornaam en rijksregisternummer. De werkgever moet elke wijziging van bestuurder(s) meedelen aan de door de Koning aangeduide administratie;

4° de bestuurders mogen niet veroordeeld zijn als dader, mededader of medeplichtige, in België of in het buitenland, tot een correctionele of criminele hoofdstraf, zelfs met uitstel, bestaande uit een gevangenisstraf, een geldboete, een werkstraf, een elektronisch toezicht of een autonome probatie, op grond van één van de misdrijven bepaald in :

a) boek II, titel VII, hoofdstuk V, van het Strafwetboek betreffende voyeurisme, niet-consensuele verspreiding van seksueel getinte beelden en opnames, aanranding van de eerbaarheid en verkrachting;

b) boek II, titel VII, hoofdstuk VI, van het Strafwetboek betreffende bederf van de jeugd en prostitutie;

c) boek II, titel VIII, hoofdstuk I, van het Strafwetboek betreffende opzettelijk doden, opzettelijk toebrengen van lichamelijk letsel, foltering, onmenselijke behandeling en onterende behandeling;

d) boek II, titel VIII, hoofdstuk I/1, van het Strafwetboek betreffende misdrijven tegen de seksuele integriteit, het seksuele zelfbeschikkingsrecht en de goede zeden;

e) boek II, titel VIII, hoofdstukken III*bis*, III*bis*/1, III*ter*, III*ter*/1 en III*quater*, van het Strafwetboek betreffende exploitatie van bedelarij, misbruik van prostitutie, mensenhandel, handel in menselijke organen en misbruik van andermans kwetsbare toestand door de verkoop, verhuur of terbeschikkingstelling van goederen met de bedoeling een abnormaal profijt te realiseren;

f) boek II, titel VIII, hoofdstuk IV, van het Strafwetboek betreffende aanslag op de persoonlijke vrijheid en op de onschendbaarheid van de woning, gepleegd door bijzondere personen;

g) boek II, titel IX, hoofdstuk I, van het Strafwetboek betreffende diefstal en afpersing, met uitzondering van de artikelen 461 en 463;

h) boek II, titel IX, hoofdstuk II, van het Strafwetboek betreffende bedrog.

Teneinde de in dit punt gestelde voorwaarde te kunnen controleren dienen de bestuurders aan de erkennende instantie een uittreksel uit het strafregister op grond van artikel 596, eerste lid, van het wetboek van Strafvordering voor te leggen dat maximaal drie maanden oud is.

5° de statuten van de vennootschap of van de vereniging moeten uitdrukkelijk vermelden dat alle rechten en vrijheden van de door haar tewerkgestelde sekswerkers zullen worden geëerbiedigd, in het bijzonder deze waarin door deze wet wordt voorzien en met name de volgende rechten en vrijheden :

a) op geen enkel moment mag een sekswerker gedwongen worden om een prostitutiehandeling uit te voeren;

b) een sekswerker mag iemand als seksuele partner weigeren;

c) een sekswerker mag seksuele handelingen weigeren;

d) op elk moment mag een sekswerker een seksuele activiteit onderbreken of stopzetten;

e) een sekswerker mag zelf voorwaarden opleggen aan de seksuele activiteit of aan de seksuele handeling ».

B.3.5.4. Naast de voormelde erkenningsvoorwaarden moet de werkgever tijdens de erkenningsperiode de volgende voorwaarden, bepaald in artikel 17 van de wet van 3 mei 2024, naleven :

« 1° de werkgever mag de uitoefening van het werkgeversgezag en zijn verplichtingen ten aanzien van de personen die de sekswerkactiviteiten verrichten niet uitbesteden aan onderaannemers;

2° noch de bestuurders, noch het leidinggevend en toezichthoudend personeel mag veroordeeld zijn als dader, mededader of medeplichtige, in België of in het buitenland, tot een correctionele of criminele hoofdstraf, zelfs met uitstel, bestaande uit een gevangenisstraf, een geldboete, een werkstraf, een elektronisch toezicht of een autonome probatie, op grond van één van de misdrijven bepaald in artikel 14, eerste lid, 4°;

3° de werkgever moet de continue bereikbaarheid waarborgen van een referentiepersoon gedurende de hele prestatietijd;

De modaliteiten om contact op te nemen met de referentieperso(o)n(en) worden schriftelijk vastgelegd en ter kennis gebracht van de sekswerker.

4° de werkgever moet het geldende arbeids-, socialezekerheids-, vennootschaps-, handels- en fiscale recht, en de van kracht zijnde collectieve arbeidsovereenkomsten en de reglementering met betrekking tot de tewerkstelling van buitenlandse werknemers eerbiedigen;

5° de werkgever moet ervoor zorgen dat elke kamer van de inrichting waar sekswerk verricht wordt uitgerust is met een alarmknop, alsook ervoor zorgen dat de sekswerker over een mobiele alarmknop beschikt, die hem onmiddellijk in verbinding stelt met de referentiepersoon, wanneer de sekswerker buiten de lokalen van de inrichting arbeidsprestaties verricht;

6° de werkgever moet de toegang tot de lokalen waarborgen voor socio-medische organisaties die onafhankelijk van de werkgever werken en die gericht zijn op het welzijn van de werknemers, alsook voor de professionele verenigingen van sekswerkers, met inbegrip van de representatieve werknemersorganisaties.

De Koning stelt bijkomende voorwaarden vast op het vlak van veiligheid, gezondheid, welzijn en kwaliteit van de arbeid voor sekswerkers, die de in het eerste lid opgesomde voorwaarden aanvullen. Deze bijkomende voorwaarden moeten minimaal de volgende elementen bevatten :

- de minimale afmetingen van de kamer en de specifieke hygiënevoorschriften die dienen gerespecteerd te worden;

- de verplichtingen inzake aanplakking van gegevens betreffende de alarmnummers, de contactgegevens van de representatieve werknemersorganisaties en steunorganisaties en informatie betreffende de aanbevelingen op het vlak van veilig vrijen;

- het maximaal aantal sekswerkers in functie van het aantal kamers;

- de voorwaarden ter verifiëring van de identiteit van de aanwezige sekswerkers;

- de waarschuwing dat de werkgever steeds verantwoordelijk is voor hetgeen zich in het gebouw voordoet ».

De bijkomende erkenningsvoorwaarden op het vlak van veiligheid, gezondheid, welzijn en kwaliteit van de arbeid voor sekswerkers zijn bepaald in het koninklijk besluit van

20 oktober 2024 « tot vaststelling van de bijkomende erkenningsvoorwaarden in uitvoering van artikel 17, tweede lid, van de wet van 3 mei 2024 houdende bepalingen betreffende sekswerk onder arbeidsovereenkomst ».

B.3.5.5. De erkenning wordt verleend door de ministers bevoegd voor Justitie en voor Werk, die daartoe gezamenlijk optreden en met voorafgaand overleg met minstens de procureur des Konings en het arbeidsauditoraat bevoegd voor de plaats waarvoor de aanvraag wordt ingediend (artikelen 15 en 16). De erkenningsprocedure is verder geregeld bij het koninklijk besluit van 20 oktober 2024 « tot vaststelling van de procedure aangaande de erkenning van werkgevers die sekswerkers tewerkstellen », dat uitvoering geeft aan artikel 15 van de wet van 3 mei 2024.

Wanneer een werkgever niet meer voldoet aan de erkenningsvoorwaarden kan de erkenning worden geschorst of ingetrokken (artikel 13). Ook is het mogelijk om in dat verband een waarschuwing te geven en een termijn te stellen om zich te conformeren, afhankelijk van de vastgestelde inbreuk (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, p. 18).

B.3.6. De inbreuken op de bepalingen van de wet van 3 mei 2024 en van de uitvoeringsbesluiten ervan worden opgespoord, vastgesteld en bestraft overeenkomstig het Sociaal Strafwetboek. De sociaal inspecteurs beschikken over de in de artikelen 23 tot 49 van het Sociaal Strafwetboek bedoelde bevoegdheden wanneer zij, ambtshalve of op verzoek, optreden in het kader van hun opdracht tot informatie, bemiddeling en toezicht inzake de naleving van de bepalingen van de wet van 3 mei 2024 en de uitvoeringsbesluiten ervan. Die bevoegdheden omvatten onder meer toegang tot de arbeidsplaatsen, het inwinnen van inlichtingen, de identificatie en het verhoor van personen, het overleggen, kopiëren en in beslag nemen van informatiedragers, staalname, beslag en verzegeling van goederen en vaststelling door beeldmateriaal (artikel 19).

Voorts voegt hoofdstuk 6 (« Wijziging van het Sociaal Strafwetboek ») verschillende nieuwe sancties toe aan het Sociaal Strafwetboek om specifieke inbreuken op de bepalingen van de wet van 3 mei 2024 strafrechtelijk afdwingbaar te maken, waaronder minderjarigen tewerkstellen, een sekswerker ter beschikking stellen van een derde, geen vertrouwenspersoon aanwijzen of een arbeidsovereenkomst onvolledig, onjuist of niet schriftelijk vastleggen

(*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, p. 7). De wetgever koos hierbij voor zware sancties wegens de bijzonder intieme aard van sekswerk en de bijzonder hoge emotionele belasting waaraan sekswerkers worden blootgesteld (*ibid.*, pp. 24-26).

B.3.7. Overeenkomstig artikel 27 ervan is de wet van 3 mei 2024 in werking getreden op 1 december 2024. De Regering evalueert de wet van 3 mei 2024 en de uitvoeringsbesluiten ervan twee jaar na de inwerkingtreding ervan (artikel 26). Deze evaluatie zal gericht zijn op de situatie van de sekswerkers als gevolg van de invoering van die wet en zal in het bijzonder aandacht besteden aan de bepalingen inzake huisarbeid en de maatschappelijke rechtsvormen van de werkgever. Met het oog op de evaluatie zullen de betrokken autoriteiten en verenigingen ervoor zorgen dat alle beschikbare gegevens aan de verschillende stakeholders worden meegedeeld (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, p. 27).

B.4.1. Bij de hervorming van het seksueel strafrecht bij de wet van 21 maart 2022, zoals vermeld in B.2, heeft de wetgever ervoor gekozen om dienstverlening aan sekswerkers en het organiseren van vrijwillig sekswerk binnen een wettelijk kader te decriminaliseren, om misbruik van prostitutie en mensenhandel doeltreffender te kunnen bestrijden en om sekswerkers beter te beschermen. Het gedoogbeleid gaf aanleiding tot rechtsonzekerheid en een versnipperd beleid, weerhield sekswerkers ervan om klacht neer te leggen bij geweld of slechte werkomstandigheden, bood hun geen sociale bescherming en verzekerde geen minimumvoorwaarden voor hun arbeidsomstandigheden, veiligheid en gezondheid (*Parl. St.*, Kamer, 2021-2022, DOC 55-2141/006, pp. 5-6, 43 en 239-240).

De wetgever behield misbruik van prostitutie en mensenhandel als twee aparte misdrijven. Teneinde te waarborgen dat elke vorm van misbruik van prostitutie wordt bestraft, is voorzien in meerdere strafbaarstellingen : pooierschap, reclame voor prostitutie, het aanzetten tot prostitutie en het nastreven van een abnormaal voordeel via de prostitutie van iemand anders (*ibid*., pp. 9-10).

B.4.2. De strafbaarstelling van mensenhandel en mensensmokkel is geregeld in de artikelen 258 tot 264 van het Strafwetboek.

Overeenkomstig artikel 258 van het Strafwetboek omvat mensenhandel onder meer het werven, vervoeren, overbrengen, huisvesten, opvangen van een persoon, alsook het nemen of overdragen van de controle over een persoon met als doel de uitbuiting van prostitutie, zelfs met diens toestemming :

« § 1. Mensenhandel is het werven, vervoeren, overbrengen, huisvesten, opvangen van een persoon, alsook het nemen of overdragen van de controle over een persoon met als doel :

1° de uitbuiting van prostitutie of andere vormen van seksuele uitbuiting;

2° de uitbuiting van bedelarij;

3° het verrichten van werk of het verlenen van diensten, in omstandigheden die in strijd zijn met de menselijke waardigheid;

4° de uitbuiting door het wegnemen van organen of van menselijk lichaamsmateriaal;

5° deze persoon tegen zijn wil een misdrijf te doen plegen;

6° de uitbuiting van een illegale adoptie;

7° de uitbuiting van een gedwongen huwelijk.

Behalve in het in 5° bedoelde geval is de toestemming van de in het eerste lid bedoelde persoon met de voorgenomen of daadwerkelijke uitbuiting van geen belang.

§ 2 Dit misdrijf wordt bestraft met een straf van niveau 3.

§ 3 De geldboete als bijkomende straf bedoeld in artikel 52 wordt zo veel keer toegepast als er slachtoffers zijn ».

B.4.3. De strafbaarstelling van misbruik van prostitutie is geregeld in de artikelen 265 tot 272 van het Strafwetboek.

Artikel 265 van het Strafwetboek stelt pooierschap strafbaar en bepaalt :

« Het pooierschap bestaat, onverminderd de toepassing van artikel 258, uit een van de volgende daden gepleegd tegen een meerderjarig persoon :

– het organiseren van de prostitutie van een ander met als doel het bekomen van een voordeel, behalve in de gevallen die de wet bepaalt;

– het bevorderen, ertoe aanzetten, aanmoedigen of vergemakkelijken van prostitutie met als doel het, rechtstreeks of onrechtstreeks, bekomen van een abnormaal economisch voordeel of elk ander abnormaal voordeel;

– maatregelen nemen om het verlaten van de prostitutie te verhinderen of te bemoeilijken.

Dit misdrijf wordt bestraft met een straf van niveau 3.

In afwijking van artikel 52, § 1, tweede lid, kan de rechter als bijkomende straf een geldboete tussen 200 euro en 200.000 euro opleggen voor het gepleegde misdrijf en een geldboete tussen 200 euro en 40.000 euro voor de poging tot het plegen van het misdrijf. De boetes worden zo vaak opgelegd als er slachtoffers zijn ».

Overeenkomstig de artikelen 266 en 267 van het Strafwetboek vormen ook het reclame maken voor prostitutie en het openbaar aanzetten tot het zich prostitueren een misdrijf.

Misbruik van prostitutie bedoeld in de artikelen 265 tot 267 van het Strafwetboek is verzwaard indien het misdrijf werd gepleegd tegen een meerderjarige in een kwetsbare toestand ten gevolge van zijn onwettige of precaire administratieve toestand, zijn precaire sociale toestand, zijn leeftijd, een zwangerschap, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek.

Voorts is de seksuele uitbuiting van minderjarigen met het oog op prostitutie strafbaar gesteld in de artikelen 152 tot 169 van het Strafwetboek.

B.4.4. Enkel een erkende werkgever die in overeenstemming met de bepalingen van de wet van 3 mei 2024 en de uitvoeringsbesluiten ervan een of meerdere sekswerkers tewerkstelt op grond van een arbeidsovereenkomst voor sekswerker pleegt niet het misdrijf van pooierschap als bedoeld in artikel 265, eerste lid, eerste streepje, van het Strafwetboek, overeenkomstig artikel 12 van de wet van 3 mei 2024.

B.4.5. Andere gedragingen, zoals deze bedoeld in de artikelen 258 en 265 tot 267 van het Strafwetboek, blijven misdrijven waarvoor erkende werkgevers de rechtvaardigingsgrond bepaald in artikel 12 van de wet van 3 mei 2024 niet kunnen genieten. Voor erkende werkgevers blijft het dan ook onder meer verboden om personen seksueel uit te buiten, prostitutie te vergemakkelijken met het oog op het verkrijgen van een abnormaal economisch voordeel, reclame te maken, aan te zetten tot prostitutie of om maatregelen te nemen die het verlaten van de prostitutie verhinderen of bemoeilijken (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, pp. 8 en 18).

Ten aanzien van de ontvankelijkheid ratione temporis *van het beroep*

B.5. Een beroep tot vernietiging gericht tegen een andere wet dan die welke in artikel 3, § 2, en in artikel 4 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof worden beoogd, moet, op straffe van niet-ontvankelijkheid, worden ingesteld binnen een termijn van zes maanden na de bekendmaking van die wet in het *Belgisch Staatsblad* (artikel 3, § 1, van de wet van 6 januari 1989).

B.6. De wet van 3 mei 2024 bevat regels die niet bestonden vóór de aanneming ervan.

Zij werd bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* op 6 juni 2024. Met toepassing van artikel 119 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 heeft de beroepstermijn dus een aanvang genomen op 7 juni 2024.

Het thans onderzochte beroep tot vernietiging werd ingesteld op 6 december 2024.

B.7. Het beroep is dus ontvankelijk.

Ten aanzien van het middel

Wat betreft de ontvankelijkheid

B.8. Om te voldoen aan de vereisten van artikel 6 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 moeten de middelen van het verzoekschrift te kennen geven welke van de regels waarvan het Hof de naleving waarborgt, zouden zijn geschonden, alsook welke de bepalingen zijn die deze regels zouden schenden, en uiteenzetten in welk opzicht die regels door de bedoelde bepalingen zouden zijn geschonden.

B.9. Uit de uiteenzetting van het middel, gelezen in het licht van alle uiteenzettingen van het verzoekschrift, blijkt dat het is afgeleid uit de schending van meerdere bepalingen van de Grondwet, in samenhang gelezen met tal van internationaalrechtelijke bepalingen, door de bepalingen van de wet van 3 mei 2024 die erkennen dat daden van prostitutie legaal kunnen

worden verricht ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst en die de organisatie van de prostitutie van een ander die voortvloeit uit het sluiten van een arbeidsovereenkomst voor dergelijke daden, onttrekt aan de definitie van strafbaar pooierschap.

Het middel heeft dus op zijn minst betrekking op de artikelen 3 en 12 van de wet van 3 mei 2024.

De omvang van de opmerkingen die de Ministerraad en de andere partijen hebben overgezonden aan het Hof toont aan dat de uiteenzetting van het middel voldoende aangeeft in welke opzicht de grondwettelijke en internationale bepalingen die zij ter ondersteuning van hun beroep aanvoeren volgens de verzoekende partijen door de wet van 3 mei 2024 zouden zijn geschonden.

B.10. Het middel is ontvankelijk.

Wat betreft het eerste onderdeel van het enige middel

B.11. Het eerste onderdeel van het enige middel is afgeleid uit de schending, door de bestreden wet, van de artikelen 10, 11, 11*bis*, 22 en 23, eerste lid, van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 2, 3 en 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, met de artikelen 6 en 8 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, met de artikelen 1 en 2 van de Overeenkomst ter bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie, aangenomen op 2 december 1949 door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties en ter ondertekening voorgelegd te New York op 21 maart 1950 (hierna : de Overeenkomst van 2 december 1949), met artikel 6 van het Verdrag van 18 december 1979 inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (hierna : het Verdrag van 18 december 1979) en met het Verdrag inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, gedaan te Istanbul op 11 mei 2011 (hierna : het Verdrag van 11 mei 2011), doordat het exploiteren van prostitutie van een ander een inbreuk op de menselijke waardigheid en de lichamelijke integriteit zou vormen.

B.12. In essentie blijkt uit de uiteenzetting van het eerste onderdeel van het middel dat de partijen hun grieven baseren op, enerzijds, het feit dat de organisatie van de prostitutie van

personen die instemmen in het kader van een arbeidsovereenkomst, op zich niet verenigbaar is met de menselijke waardigheid en de lichamelijke integriteit, zoals zij ze omschrijven in het licht van de in B.11 vermelde toetsingsnormen, en, anderzijds, het feit dat de organisatie van de prostitutie van personen die instemmen in het kader van een arbeidsovereenkomst, specifiek de verplichtingen van België schendt die voortvloeien uit de artikelen 1 en 2 van de Overeenkomst van 2 december 1949. Het Hof onderzoekt die grieven na elkaar.

B.13. De artikelen 10 en 11 van de Grondwet hebben een algemene draagwijdte. Zij verbieden elke discriminatie, ongeacht de oorsprong ervan : de grondwettelijke regels van de gelijkheid en van de niet-discriminatie zijn toepasselijk ten aanzien van alle rechten en alle vrijheden, met inbegrip van die welke voortvloeien uit internationale verdragen die België binden.

Artikel 11*bis*, eerste lid, van de Grondwet bepaalt :

« De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel waarborgen voor vrouwen en mannen de gelijke uitoefening van hun rechten en vrijheden, en bevorderen meer bepaald hun gelijke toegang tot de door verkiezing verkregen mandaten en de openbare mandaten ».

Artikel 22 van de Grondwet bepaalt :

« Ieder heeft recht op eerbiediging van zijn privé-leven en zijn gezinsleven, behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden door de wet bepaald.

De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel waarborgen de bescherming van dat recht ».

Artikel 23 van de Grondwet bepaalt :

« Ieder heeft het recht een menswaardig leven te leiden.

Daartoe waarborgen de wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel, rekening houdend met de overeenkomstige plichten, de economische, sociale en culturele rechten, waarvan ze de voorwaarden voor de uitoefening bepalen.

Die rechten omvatten inzonderheid :

1° het recht op arbeid en op de vrije keuze van beroepsarbeid in het raam van een algemeen werkgelegenheidsbeleid dat onder meer gericht is op het waarborgen van een zo hoog en stabiel

mogelijk werkgelegenheidspeil, het recht op billijke arbeidsvoorwaarden en een billijke beloning, alsmede het recht op informatie, overleg en collectief onderhandelen;

2° het recht op sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en sociale, geneeskundige en juridische bijstand;

[…] ».

Artikel 2 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« 1. Het recht van eenieder op het leven wordt beschermd door de wet. Niemand mag opzettelijk van het leven worden beroofd, tenzij bij wege van tenuitvoerlegging van een vonnis, dat is uitgesproken door een rechtbank, wegens een misdrijf waarop de wet de doodstraf heeft gesteld.

2. De beroving van het leven wordt niet geacht in strijd met dit artikel te zijn geschied, ingeval zij het gevolg is van geweld, dat absoluut noodzakelijk is :

a) ter verdediging van wie dan ook tegen onrechtmatig geweld;

b) ten einde een rechtmatige arrestatie te verrichten of het ontsnappen van iemand, die op rechtmatige wijze gevangen wordt gehouden, te voorkomen;

c) Ten einde, door middel van wettige maatregelen, een oproer of opstand te onderdrukken ».

Artikel 3 van hetzelfde Verdrag bepaalt :

« Niemand mag worden onderworpen aan folteringen noch aan onmenselijke of vernederende behandelingen of straffen ».

Artikel 8 van hetzelfde Verdrag bepaalt :

« 1. Eenieder heeft recht op eerbiediging van zijn privé leven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling.

2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan met betrekking tot de uitoefening van dit recht dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving nodig is in het belang van ’s lands veiligheid, de openbare veiligheid, of het economisch welzijn van het land, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen ».

Artikel 6 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten van 16 december 1966 bepaalt :

« 1. Een ieder bezit een inherent recht op het leven. Dit recht wordt door de wet beschermd. Niemand mag naar willekeur van zijn leven worden beroofd.

2. In landen waar de doodstraf niet is afgeschaft, mag een doodvonnis slechts worden uitgesproken voor de ernstigste misdrijven overeenkomstig de wet zoals die ten tijde dat het misdrijf wordt gepleegd van kracht is en welke niet in strijd is met de bepalingen van dit Verdrag en met het Verdrag inzake de voorkoming en bestraffing van genocide. Deze straf kan slechts worden voltrokken ingevolge een eindvonnis door een bevoegde rechtbank gewezen.

3. Wanneer beroving van het leven het misdrijf genocide inhoudt, is het wel verstaan dat geen enkele bepaling in dit artikel een Staat die partij is bij dit Verdrag de bevoegdheid geeft af te wijken van enigerlei verplichting die is aanvaard krachtens de bepalingen van het Verdrag inzake de voorkoming en de bestraffing van genocide.

4. Een ieder die ter dood is veroordeeld heeft het recht gratie of verzachting van het vonnis te vragen. Amnestie, gratie of verzachting van het vonnis kan in alle voorkomende gevallen worden verleend.

5. De doodstraf mag niet worden opgelegd voor misdrijven die zijn gepleegd door personen beneden de leeftijd van achttien jaar en mag niet worden voltrokken aan zwangere vrouwen.

6. Op geen enkele bepaling van dit artikel kan een beroep worden gedaan om de afschaffing van de doodstraf door een Staat die partij is bij dit Verdrag op te schorten of te voorkomen ».

Artikel 8 van hetzelfde Verdrag bepaalt :

« 1. Niemand mag in slavernij worden gehouden; slavernij en slavenhandel in iedere vorm zijn verboden.

2. Niemand mag in dienstbaarheid worden gehouden.

3. *a)* Niemand mag gedwongen worden dwangarbeid of verplichte arbeid te verrichten;

b) Lid 3, *a)*, mag niet zodanig worden uitgelegd dat in landen waar gevangenisstraf met dwangarbeid kan worden opgelegd als straf voor een misdrijf, het verrichten van dwangarbeid op grond van een door de bevoegde rechter uitgesproken veroordeling tot een zodanige straf wordt uitgesloten;

c) Niet als ‘ dwangarbeid of verplichte arbeid ’ in de zin van dit lid worden beschouwd :

(i) arbeid of diensten, voor zover niet bedoeld in alinea *b)*, die gewoonlijk worden verlangd van iemand die wordt gevangen gehouden uit hoofde van een wettig bevel van een rechtbank of van iemand gedurende diens voorwaardelijke invrijheidstelling;

(ii) elke dienst van militaire aard en, in landen waar dienstweigering op grond van gewetensbezwaren wordt erkend, die nationale diensten die bij de wet van principiële dienstweigeraars worden gevorderd;

(iii) elke dienst welke wordt gevorderd in het geval van een noodtoestand of ramp die het bestaan of het welzijn van de gemeenschap bedreigt;

(iv) alle arbeid of elke dienst die deel uitmaakt van de normale burgerplichten ».

Het Verdrag van 18 december 1979 legt de Hoge Verdragsluitende Partijen de verplichting op om alle passende maatregelen te nemen teneinde discriminatie van vrouwen in tal van domeinen uit te bannen. Het bepaalt onder meer :

« Art. 6. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, nemen alle passende maatregelen, waaronder wetgevende, ter bestrijding van alle vormen van handel in vrouwen en van het exploiteren van prostitutie van vrouwen.

[…]

Art. 11.1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, nemen alle passende maatregelen om discriminatie van vrouwen in het arbeidsproces uit te bannen, ten einde vrouwen, op basis van gelijkheid van mannen en vrouwen, dezelfde rechten te verzekeren, in het bijzonder :

a) het recht op arbeid, als onvervreemdbaar recht van alle mensen;

b) het recht op dezelfde arbeidsmogelijkheden met inbegrip van toepassing van dezelfde selectiemaatstaven in het arbeidsproces;

c) het recht op vrije keuze van beroep en werk, het recht op bevordering, behoud van de werkkring en alle aan de desbetreffende arbeidsverbonden uitkeringen en voorwaarden, alsmede het recht om een beroepsopleiding te volgen en te worden herschoold; hieronder zijn begrepen leerlingstelsels, voortgezette beroepsopleidingen en wederkerend onderwijs;

d) het recht op gelijke beloning, met inbegrip van uitkeringen, en op gelijke behandeling met betrekking tot arbeid van gelijke waarde, alsmede gelijke behandeling bij de beoordeling van de kwaliteit van het werk;

e) het recht op sociale zekerheid, in het bijzonder in geval van pensionering, werkloosheid, ziekte, invaliditeit en ouderdom, en arbeidsongeschiktheid om andere redenen, alsmede het recht op betaald verlof;

f) het recht op bescherming van de gezondheid en op veilige arbeidsomstandigheden, met inbegrip van de zorg voor het behoud van de voortplantingsfunctie ».

Het Verdrag van 11 mei 2011 heeft tot doel vrouwen te beschermen tegen alle vormen van geweld en geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld te voorkomen, te vervolgen en uit te

bannen (artikel 1). Artikel 7 ervan eist van de Hoge Verdragsluitende Partijen dat zij daartoe alomvattende en gecoördineerde maatregelen nemen. De Staten moeten rekening houden met de bijzondere situaties en de belemmeringen die vrouwen ervaren die worden blootgesteld of dreigen te worden blootgesteld aan geweld en aan verschillende vormen van discriminatie, overeenkomstig artikel 4, lid 3, van dat Verdrag. In het toelichtend verslag bij dat Verdrag wordt gepreciseerd dat personen die zich prostitueren, behoren tot de personen die door bijzondere omstandigheden kwetsbaar worden gemaakt (*Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, punt 87).

B.14. De verzoekende partijen voeren aan dat de organisatie van de prostitutie van personen die instemmen in het kader van een arbeidsovereenkomst, op zich niet verenigbaar is met de menselijke waardigheid.

B.15. De activiteit van prostitutie is als zodanig niet strafbaar gesteld in België en kan dus vrij worden uitgeoefend. De organisatie van prostitutie van een ander is daarentegen in beginsel strafbaar (zie B.4.3). Artikel 12 van de bestreden wet vormt op die strafbaarstelling een uitzondering. De vraag of de organisatie van prostitutie van een ander verenigbaar is met de menselijke waardigheid en de lichamelijke integriteit, is een ethische kwestie. Het Hof dient rekening ermee te houden dat het in ethische aangelegenheden in eerste instantie toekomt aan de wetgever om te beoordelen welke keuzes ter zake dienen te worden gemaakt. Op de wetgever rust een positieve verplichting om te voorzien in doeltreffende waarborgen ter voorkoming van misbruiken bij het toepassen van het wettelijk kader inzake de organisatie van prostitutie van een ander. Het staat aldus aan de wetgever een kader in te voeren dat kan verzekeren dat het weigeringsrecht en het zelfbeschikkingsrecht van sekswerkers te allen tijde wordt gewaarborgd, alsook dat geen abnormaal voordeel wordt nagestreefd via de prostitutie van een ander. Zoals is vermeld in B.3.7, heeft de wetgever hiertoe voorzien in een evaluatie van de wet van 3 mei 2024, die is gericht op de situatie van de sekswerkers als gevolg van de invoering van die wet.

In dat verband kent het Europees Hof voor de Rechten van de Mens een ruime beoordelingsvrijheid toe aan de Staten wanneer zij prostitutie regelen, om reden dat er ter zake geen Europese consensus bestaat en er in Europa verschillende benaderingen naast elkaar

bestaan ten aanzien van de wettelijke regeling van prostitutie en de organisatie ervan (EHRM, 11 september 2007, *V.T. t. Frankrijk*, ECLI:CE:ECHR:2007:0911JUD003719402, §§ 24-25).

B.16. De Grondwetgever heeft het begrip « menselijke waardigheid » niet gedefinieerd. Hij heeft desalniettemin gewezen op het intrinsieke verband tussen dat begrip en de in artikel 23 van de Grondwet opgesomde sociale rechten. In de parlementaire voorbereiding van de grondwetsherziening wordt met name vermeld :

« Die grondrechten van de nieuwe generatie hebben [een] gemeenschappelijke doelstelling : de bescherming waarborgen van de menselijke waardigheid in de betekenis die er, *mutatis mutandis*, aan wordt gegeven in artikel 1 van de wet van 8 juli 1976 betreffende de OCMW's, en de mogelijkheid bieden aan een ieder die door ziekte of door materiële of geestelijke nood in moeilijkheden is geraakt om, rekening houdend met de omstandigheden waarin hij zich bevindt, opnieuw een aanvaardbaar levenspeil te bereiken, dat wil zeggen een niveau van welzijn dat met dat van een gegeven samenleving overeenstemt » (*Parl. St.*, Senaat, B.Z. 1991-1992, nr. 100-2/2º, p. 2).

« De tekst van de Senaat ligt in het verlengde van die consensustekst. Er is immers rekening gehouden met de door de Kamer gewenste verwijzing naar het recht op een menswaardig bestaan en de lijst van rechten in het derde lid is een soort gemene deler van wat in de meeste voorstellen voorkwam » (*Parl. St.*, Kamer, 1993-1994, nr. 1277/4, p. 11).

B.17.1. Aangezien de Grondwetgever de menselijke waardigheid niet heeft geconcipieerd als een statisch begrip, staat het aan de verschillende wetgevers om de contouren ervan te bepalen in het kader van hun respectieve bevoegdheden. Niettemin heeft het begrip een minimuminhoud, waarvan niet, zonder schending van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de aangevoerde toetsingsnormen, kan worden afgeweken. In dat verband, zoals het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft geoordeeld, is prostitutie onverenigbaar met de menselijke waardigheid zodra zij onder dwang plaatsvindt (EHRM, 11 september 2007, *V.T. t. Frankrijk*, voormeld, §§ 24-25).

B.17.2. Zowel uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 21 maart 2022 als uit die van de wet van 3 mei 2024, die in B.4.1 tot B.4.5 worden vermeld, blijkt dat de wetgever gedwongen prostitutie onverenigbaar acht met de menselijke waardigheid en de lichamelijke integriteit, en dat hij het bestaande strafrechtelijk kader ervoor integraal heeft behouden. Dit geldt eveneens voor het verkrijgen, rechtstreeks of onrechtstreeks, van een abnormaal economisch voordeel of elk ander abnormaal voordeel ingevolge de organisatie van de prostitutie van een ander, dat ook voor erkende werkgevers strafbaar blijft. De gedragingen

vermeld in B.4.1 tot B.4.5 blijven misdrijven waarvoor erkende werkgevers de rechtvaardigingsgrond bepaald in artikel 12 van de wet van 3 mei 2024 niet kunnen genieten.

B.17.3. Het recht een klant te weigeren, het recht specifieke seksuele handelingen te weigeren, het recht de activiteit eender wanneer te onderbreken of stop te zetten, en het recht zelf voorwaarden op te leggen aan de seksuele activiteit of handeling, die zijn ingevoerd bij hoofdstuk 2 van de wet van 3 mei 2024, de voorafgaande erkenningsplicht voor werkgevers en de in acht te nemen voorwaarden, die zijn ingevoerd bij hoofdstuk 4 van dezelfde wet, en de toevoegingen aan het Sociaal Strafwetboek, die zijn ingevoerd bij hoofdstuk 6 van dezelfde wet, vermeld in B.3.3.1 tot B.3.6, beogen bovendien specifiek het voorkomen en bestrijden van geweld, uitbuiting en dwang, doelstellingen die ook worden nagestreefd bij het Verdrag van 18 december 1979 en bij het Verdrag van 11 mei 2011.

B.18. De wetgever heeft geoordeeld dat het bieden van een wettelijk kader waarbinnen sekswerkers kunnen worden tewerkgesteld een middel was om de rechten, en inzonderheid de sociale rechten, te waarborgen en te verbeteren van personen die zich prostitueren. België volgt daarmee de aanbevelingen van de Commissaris voor de Mensenrechten van de Raad van Europa (Raad van Europa, Commissaris voor de Mensenrechten, « *Protecting the human rights of sex workers* », 15 februari 2024). Aldus vermocht de wetgever, door de invoering van een specifiek arbeidsrechtelijk statuut dat nieuwe rechten toekent, vermeld in B.3.2 tot B.3.5.4, redelijkerwijs te oordelen dat de menselijke waardigheid en lichamelijke integriteit van die personen, zoals vastgelegd in de artikelen 22 en 23 van de Grondwet, werden gewaarborgd.

B.19. Om die redenen, rekening houdend met de in B.3.1 tot B.3.7 vermelde waarborgen in het arbeidsrechtelijk statuut van de sekswerker, in het bijzonder met het daarin gewaarborgde zelfbeschikkingsrecht en weigeringsrecht van sekswerkers, en met de in B.4.1 tot B.4.5 vermelde strafbaarstellingen, waaronder het rechtstreeks of onrechtstreeks verkrijgen van elk abnormaal voordeel, kan de organisatie van de prostitutie van personen die instemmen in het kader van zulke specifieke arbeidsovereenkomst niet worden geacht op zich onverenigbaar te zijn met de menselijke waardigheid en de lichamelijke integriteit.

B.20. Het komt de bevoegde rechter vervolgens toe te waken over de naleving van de voormelde toetsingsnormen bij de uitvoering van de wet.

B.21. Het Hof dient vervolgens nog na te gaan of de bestreden wet de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de Overeenkomst van 2 december 1949, schendt doordat die Overeenkomst het exploiteren van prostitutie van een ander verbiedt en verdragsstaten verplicht om pooierschap te bestraffen.

B.22.1. België heeft de Overeenkomst van 2 december 1949 op 22 juni 1965 geratificeerd, nadat ze werd goedgekeurd bij de wet van 6 mei 1965 « houdende goedkeuring van de Overeenkomst ter bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van eens anders prostitutie, en het Slotprotocol, ondertekend op 21 maart 1950, te New York ».

B.22.2. Artikel 1 van de Overeenkomst van 2 december 1949 bepaalt :

« De Partijen bij deze Overeenkomst komen overeen ieder persoon te straffen, die, ten einde eens anders driften te voldoen :

1. Een ander persoon, zelfs met zijn toestemming, aanwerft, meeneemt of wegbrengt met het oog op het plegen van prostitutie;

2. De prostitutie exploiteert van een ander persoon, zelfs met zijn toestemming ».

B.22.3. Artikel 2 van dezelfde Overeenkomst bepaalt :

« De Partijen bij deze Overeenkomst komen eveneens overeen ieder persoon te straffen die :

1. Een huis van prostitutie houdt, leidt of wetens financiert of daarin bijdraagt;

2. Een grond of een andere plaats geheel of gedeeltelijk huurt of wetens in huur geeft met het oog op eens anders prostitutie ».

B.22.4. Artikel 27 van dezelfde Overeenkomst bepaalt dat elke Staat die partij is zich ertoe verbindt, overeenkomstig zijn Grondwet, de wetgevende of andere maatregelen te nemen die nodig zijn om de toepassing ervan te verzekeren.

B.23.1. De afdeling wetgeving van de Raad van State heeft in haar advies nr. 75.261/1 van 13 februari 2024 over het voorontwerp van de wet van 3 mei 2024 opgemerkt dat de verhouding en de verenigbaarheid met de Overeenkomst van 2 december 1949 verder onderzocht diende te worden :

« Het voorontwerp haalt sekswerk onder de daar bepaalde voorwaarden uit het toepassingsgebied van artikel 433*quater*/1, eerste lid, eerste streepje, van het Strafwetboek, dat ‘ pooierschap ’ strafbaar stelt.

Evenwel is België partij bij de Overeenkomst ‘ ter bestrijding van de handel in mensen en van de exploitatie van de prostitutie ’, en het Slotprotocol, ondertekend op 21 maart 1950, te New York, waarvan artikel 1 als volgt luidt :

[…]

Om nadere toelichting verzocht omtrent de verhouding tussen de voornoemde overeenkomst en het voorontwerp verklaarde de gemachtigde het volgende :

‘ Deze vraag werd voorgelegd aan de bevoegde FOD Justitie. Hierna volgt het antwoord dat werd opgesteld door de beleidscel van de minister van Justitie :

De verhouding tussen de Overeenkomst en het Belgische recht werd onderzocht in het kader van de hervorming van het seksueel strafrecht in 2022. In dat verband is het vóór alles van belang om te beklemtonen dat België de wereldwijde strijd tegen mensenhandel en gedwongen prostitutie of misbruik van prostitutie blijft ondersteunen.

Hoofdstuk III*bis*/1, zoals ingevoegd in het hervormde Strafwetboek, beoogt specifiek misbruik van prostitutie te bestrijden, hetgeen volledig aansluit bij de filosofie van de Overeenkomst. Zoals het opschrift van de in 1950 ondertekende Overeenkomst aangeeft, betreft het immers een overeenkomst die ertoe strekt mensenhandel en de exploitatie van de prostitutie van een ander te bestrijden. Inzonderheid voorziet artikel 433*quater*/1 van het hervormde Strafwetboek uitdrukkelijk in een misdrijf in geval van pooierschap en maakt het het mogelijk pooiers te vervolgen die de prostitutie van een ander zouden exploiteren. ’ (eigen vertaling)

Anders dan in dit antwoord wordt gesuggereerd en anders dan opgenomen in latere internationale rechtsinstrumenten die veel meer de nadruk leggen op gedwongen prostitutie en uitbuiting, lijkt de betrokken overeenkomst uit te gaan van de zienswijze dat elke vorm van prostitutie een aantasting vormt van de menselijke waardigheid. In de aanhef van de overeenkomst wordt immers overwogen dat ‘ de prostitutie en het leed dat gepaard gaat met de handel in mensen met het oog op het plegen van prostitutie onverenigbaar zijn met de waardigheid en de waarde van de menselijke persoon en voor het welzijn van de persoon, het gezin en de gemeenschap gevaar opleveren ’ (eigen vertaling).

De stellers van het voorontwerp dienen de verhouding en de verenigbaarheid tussen deze overeenkomst en het voorontwerp aan een verder onderzoek te onderwerpen. Het onderzoek dat de afdeling Wetgeving hierna voert, gebeurt onder dit voorbehoud » (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, pp. 55-56).

B.23.2. Uit de parlementaire voorbereiding blijkt dat de wetgever de verenigbaarheid van de wet van 3 mei 2024 met de Overeenkomst van 2 december 1949 nader heeft onderzocht :

« In het kader van de hervorming van het seksueel strafrecht in 2022 werd onderzocht hoe het Belgische recht zich ten opzichte van het Verdrag van de Verenigde Naties verhoudt. Wat dat betreft, beoogt hoofdstuk 3*bis* specifiek het tegengaan van misbruiken binnen de prostitutie, wat helemaal in de lijn ligt van het uitgangspunt, de geest en de tekst van het Verdrag.

Het opschrift van het Verdrag, dat in 1950 werd ondertekend, geeft het duidelijk aan dat het tot doel heeft mensenhandel en het organiseren van de prostitutie van een ander tegen te gaan.

Inzonderheid artikel 433*quater* van het hervormde Strafwetboek bepaalt uitdrukkelijk dat in het geval van pooierschap een misdrijf wordt gepleegd. Op grond van datzelfde artikel kunnen pooiers die de prostitutie van een ander organiseren, worden vervolgd. De regering houdt zich ten volle aan dat raamwerk.

De minister denkt niet dat het standpunt van wie voor een sekswerkverbod pleit, te verzoenen valt met dat van wie veeleer voorstander is van flankering, regelgeving, toezicht en sancties. Het zal volgens hem belangrijk zijn dat de tenuitvoerlegging van dit nieuwe, ongeziene juridische raamwerk wordt geëvalueerd.

Het is niet de bedoeling dat dit raamwerk tot een banalisering van prostitutie leidt; het strekt er integendeel toe de rechten van de sekswerkers te verbeteren.

De gendergerelateerde aspecten mogen daarbij niet worden geminimaliseerd.

Men moet blijven inzetten op controles, toezien op de tenuitvoerlegging van de wetgeving en volharden in de strijd tegen wie misbruik maakt van andermans kwetsbaarheid. Daartoe zijn een wettelijk instrumentarium, sterke reglementering, meer middelen bij de inspectiediensten, enzovoort nodig » (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/002, pp. 20-21).

B.23.3. Bij de totstandkoming van de wet van 21 maart 2022 had de wetgever reeds geoordeeld dat een uitzondering op de strafbaarstelling van het organiseren van de prostitutie van een ander verzoenbaar is met de Overeenkomst van 2 december 1949 :

« België heeft op 22 juni 1965 het Verdrag van New York geratificeerd. Het betreft een oud Verdrag, uit 1950. Tijdens de voorbereiding van het wetsontwerp werd het Verdrag van New York onderzocht, met name de artikelen 1, 2 en 6 ervan.

Het wetsontwerp is niet strijdig met artikel 1, voor zover het wetsontwerp niet beoogt pooierschap te legaliseren. Overeenkomstig het nieuwe artikel 433*quater*/1 blijft pooierschap te allen tijde strafbaar. Pooierschap kan ook worden beschouwd als een vorm van uitbuiting en kan als dusdanig worden bestraft onder de delictsomschrijving ‘ mensenhandel ’.

Artikel 2 van het Verdrag betreft het verbod op het houden van een huis van ontucht. Dat artikel moet worden gelezen in samenhang met de onderliggende doelstelling van het Verdrag, die duidelijk tot uiting komt in de oorspronkelijke titel : Verdrag ter bestrijding van de handel in personen en van de exploitatie van de prostitutie van anderen. Het Verdrag beoogt de prostitutie van anderen tegen te gaan en, derhalve, de uitbuiting en het misbruik te bestrijden.

Artikel 6 betreft het verbod op regelingen die bepalen dat wie zich prostitueert zich moet inschrijven in daartoe bestemde registers of in het bezit moet zijn van bijzondere documenten. Zulks maakt geen deel uit van het wetsontwerp. Dat strekt er niet toe prostitutie onderhevig te maken aan strikte voorwaarden, zoals registers of bijzondere papieren. Een sekswerker moet worden beschouwd als een gewone werknemer. Dit wetsontwerp is niet strijdig met artikel 6.

De minister acht het wetsontwerp dus in overeenstemming met de geest van het Verdrag. De strijd tegen alle vormen van uitbuiting en van misbruik wordt voortgezet » (*Parl. St.*, Kamer, 2021-2022, DOC 55-2141/006, p. 47).

B.24. Voor de uitlegging van de Overeenkomst van 2 december 1949 houdt het Hof rekening met de regels van uitlegging die zijn bedoeld in de artikelen 31 tot 33 van het Verdrag van Wenen van 23 mei 1969 inzake het verdragenrecht, die vroegere gewoonterechtelijke regels codificeren.

Het Verdrag van Wenen bepaalt met name dat een verdrag « te goeder trouw [moet] worden uitgelegd overeenkomstig de gewone betekenis van de termen van het Verdrag in hun context en in het licht van het voorwerp en het doel van het Verdrag » (artikel 31, lid 1).

Daarbij wordt rekening gehouden met elke latere overeenkomst tussen de partijen betreffende de uitlegging van het verdrag of de toepassing van de bepalingen daarvan, alsook met alle relevante regels van het internationaal recht die van toepassing zijn op de betrekkingen tussen de partijen (artikel 31, lid 3, *a)* en *c)*).

B.25.1. De Overeenkomst van 2 december 1949 consolideerde verschillende verdragen over mensenhandel die tussen 1904 en 1933 waren aangenomen. Overeenkomstig haar preambule en opschrift vormen het voorwerp en het doel van die Overeenkomst de bestrijding van de handel in mensen en van de daarmee onlosmakelijk verbonden exploitatie van prostitutie van een ander.

B.25.2. Zoals blijkt uit de in B.23.2 tot B.23.3 aangehaalde parlementaire voorbereiding, beogen de wet van 21 maart 2022 en de wet van 3 mei 2024 de rechten van sekswerkers te versterken, alsook de handel in mensen en de exploitatie van prostitutie van een ander doeltreffender te bestrijden. Het gedoogbeleid wordt hiertoe vervangen door flankering, regelgeving, toezicht en sancties.

Wat de wet van 3 mei 2024 betreft, wordt de bestrijding van mensenhandel en de exploitatie van prostitutie onder meer vormgegeven door de rechten en vrijheden van sekswerkers wettelijk te verankeren, waaronder het zelfbeschikkingsrecht en het weigeringsrecht (zie B.3.3.1 tot B.3.3.4), door verplichtingen inzake arbeidsomstandigheden, welzijn en gezondheid van sekswerkers op te leggen (zie B.3.4), door strenge erkenningsvoorwaarden op te nemen om de exploitatie van sekswerkers te voorkomen (zie B.3.5.1 tot B.3.5.5), door in verscheidene beschermingsmaatregelen te voorzien, waaronder de gewaarborgde toegang tot de lokalen voor sociomedische organisaties, professionele verenigingen van sekswerkers en de sociale inspectie (zie B.3.5.4), door meerdere nieuwe sancties toe te voegen aan het Sociaal Strafwetboek en inbreuken te laten opsporen, vaststellen en bestraffen overeenkomstig het Sociaal Strafwetboek (zie B.3.6) en het Strafwetboek (zie B.4.1 tot B.4.5).

B.26.1. Met het oog op de bestrijding van mensenhandel en de exploitatie van prostitutie van een ander, bepalen de artikelen 1 en 2 van de Overeenkomst van 2 december 1949 dat de Partijen bij die Overeenkomst overeenkomen iedere persoon te straffen die (1) een ander persoon, zelfs met zijn toestemming, aanwerft, meeneemt of wegbrengt met het oog op het plegen van prostitutie; (2) de prostitutie van een ander persoon exploiteert, zelfs met diens toestemming; (3) een huis van ontucht houdt, leidt of wetens financiert of daarin bijdraagt; (4) een grond of een andere plaats geheel of gedeeltelijk huurt of wetens in huur geeft met het oog op prostitutie van een ander. De Overeenkomst van 1949 definieert evenwel niet de termen die daarin worden gehanteerd.

B.26.2. Hoewel de preambule van de Overeenkomst van 2 december 1949, in lijn met de visie op sekswerk en mensenhandel die in die tijd bestond, alle vormen van prostitutie onverenigbaar acht met de menselijke waardigheid, zoals opgemerkt door de Raad van State, en geen onderscheid maakt met exploitatie en mensenhandel, is de betekenis van die termen verduidelijkt en geëvolueerd in latere rechtsinstrumenten.

B.26.3. Het Aanvullend Protocol van 15 november 2000 inzake de preventie, bestrijding en bestraffing van mensenhandel, in het bijzonder vrouwenhandel en kinderhandel, bij het Verdrag van de Verenigde Naties tegen transnationale georganiseerde misdaad (hierna : het Aanvullend Protocol van 15 november 2000) is tot stand gekomen vanuit de noodzaak om binnen de Verenigde Naties alle aspecten van mensenhandel en exploitatie te behandelen, die

voorheen in diverse internationale instrumenten geregeld waren, waaronder de Overeenkomst van 2 december 1949. Het Aanvullend Protocol van 15 november 2000 dient dan ook te worden beschouwd als een relevant internationaal instrument voor de uitlegging van de Overeenkomst van 2 december 1949.

B.26.4. Dat Protocol verduidelijkt de termen « exploitatie » en « mensenhandel », waarvan de bestrijding het voorwerp en het doel vormen van de Overeenkomst van 2 december 1949.

Mensenhandel wordt gedefinieerd als « de werving, het vervoer, de overbrenging, de huisvesting en de daaropvolgende opneming van een persoon, door de dreiging met of het gebruik van geweld of van andere vormen van dwang, door ontvoering, fraude, misleiding, misbruik van machtspositie of een situatie van kwetsbaarheid, of wanneer betalingen worden gedaan of beloningen worden gegeven of ontvangen om de instemming te verkrijgen van een persoon die controle uitoefent over een andere persoon met het oog op uitbuiting » (artikel 3, *a)*, van het Aanvullend Protocol van 15 november 2000).

Volgens die definitie moeten er dus drie essentiële elementen aanwezig zijn : (1) de handeling (zoals werving, vervoer, overbrenging, huisvesting of opvang van personen); (2) de middelen (zoals dreiging, geweld, dwang, ontvoering, bedrog, misleiding, machtsmisbruik of misbruik van een kwetsbare positie) en (3) het doel (exploitatie). De handeling kan als activiteit op zichzelf weliswaar neutraal zijn, maar krijgt een ander karakter wanneer ze op een bepaalde manier (middel) en met het oog op exploitatie (doel) wordt uitgevoerd. Dat veronderstelt dat de betrokken persoon of entiteit de bedoeling had dat de handeling tot uitbuiting zou leiden en vereist een specifiek of bijzonder opzet.

Exploitatie wordt gedefinieerd als uitbuiting en omvat « ten minste […] de uitbuiting van de prostitutie van anderen of […] andere vormen van seksuele uitbuiting, gedwongen arbeid of diensten, slavernij of soortgelijke methoden, dienstbaarheid of orgaanextirpatie » (artikel 3, *a)*, van het Aanvullend Protocol van 15 november 2000). De instemming van een persoon met diens exploitatie is irrelevant indien een van de bovenvermelde middelen is gebruikt (artikel 3, *b)*, van het Aanvullend Protocol van 15 november 2000).

B.26.5. De in B.26.1 vermelde vereiste strafbaarstellingen dienen te worden uitgelegd rekening houdend met de verdere ontwikkeling van het internationaal recht, waarbij exploitatie van prostitutie van een ander een bijzonder opzet tot uitbuiting veronderstelt en dient te worden onderscheiden van vrijwillig sekswerk.

Hieruit volgt dat de handelingen bepaald in de artikelen 1 en 2 van de Overeenkomst van 2 december 1949 strafbaar moeten worden gesteld als zij worden gesteld met het oog op de uitbuiting van prostitutie van een ander persoon, zelfs met diens instemming.

B.26.6. Dergelijke gedragingen worden nog steeds strafbaar gesteld als misbruik van prostitutie en mensenhandel, overeenkomstig de artikelen 258 tot 272 van het Strafwetboek, zoals weergegeven in B.4.1 tot B.4.5. De bestreden wet laat die strafbaarstellingen onverlet en biedt daarentegen een wettelijk kader om sekswerkers te beschermen tegen exploitatie om hun volwaardig toegang te geven tot arbeids- en socialezekerheidsrechten. Rekening houdend met de in B.3.1 tot B.3.7 vermelde waarborgen, in het bijzonder het zelfbeschikkingsrecht en het weigeringsrecht van sekswerkers, is de niet-strafbaarstelling van een erkende werkgever die in overeenstemming met de bepalingen van de wet van 3 mei 2024 en de uitvoeringsbesluiten ervan een of meerdere sekswerkers tewerkstelt op grond van een arbeidsovereenkomst voor sekswerker, niet in strijd met de artikelen 1 en 2 van de Overeenkomst van 2 december 1949.

Bijgevolg doet de bestreden wet niet op discriminerende wijze afbreuk aan de artikelen 1 en 2 van de Overeenkomst van 2 december 1949.

B.27. Rekening houdend met hetgeen is vermeld in B.19, is het eerste onderdeel van het enige middel niet gegrond.

Wat betreft het tweede onderdeel van het enige middel

B.28. Het tweede onderdeel van het enige middel is afgeleid uit de schending, door de bestreden wet, van artikel 23 van de Grondwet, doordat het creëren van een wettelijk kader dat het mogelijk maakt om sekswerk uit te oefenen onder een arbeidsovereenkomst niet verenigbaar zou zijn met het recht op arbeid en het recht op billijke en menswaardige arbeidsvoorwaarden.

B.29.1. Artikel 23 van de Grondwet bepaalt dat ieder het recht heeft om een menswaardig leven te leiden. Daartoe waarborgen de onderscheiden wetgevers, rekening houdend met de overeenkomstige plichten, de economische, sociale en culturele rechten, waarvan ze de voorwaarden voor de uitoefening bepalen. Die rechten omvatten onder meer het recht op arbeid en op de vrije keuze van beroepsactiviteit, het recht op billijke arbeidsvoorwaarden en op een billijke verloning en het recht op sociale zekerheid en op bescherming van de gezondheid, alsook op sociale en geneeskundige bijstand. Artikel 23 van de Grondwet bepaalt niet wat die rechten, waarvan enkel het beginsel wordt uitgedrukt, impliceren, waarbij elke wetgever ermee is belast die rechten te waarborgen, overeenkomstig het tweede lid van dat artikel, rekening houdend met de overeenkomstige plichten.

B.29.2. Artikel 23 van de Grondwet bevat een *standstill*-verplichting die eraan in de weg staat dat de bevoegde wetgever het beschermingsniveau dat wordt geboden door de van toepassing zijnde wetgeving, in aanzienlijke mate vermindert zonder redelijke verantwoording.

B.30.1. De wet van 3 mei 2024 is tot stand gekomen, zoals is vermeld in B.2, in nauw overleg met verschillende verenigingen die instaan voor de ondersteuning van sekswerkers en die stelden dat het gebrek aan een wettelijk kader willekeur, versnippering, zwakke sociale en arbeidsrechtelijke bescherming en rechtsonzekerheid creëerde en dat het gedoogbeleid niet toeliet om minimumvoorwaarden rond arbeidsomstandigheden, veiligheid en gezondheid af te dwingen (*Parl. St.*, Kamer, 2021-2022, DOC 55-2141/006, p. 240).

B.30.2. De wet van 3 mei 2024 strekt ertoe sekswerkers volwaardig toegang te geven tot arbeids- en socialezekerheidsrechten, alsook hun arbeidsomstandigheden, veiligheid en gezondheid te beschermen en misbruik te voorkomen en te bestraffen. Zoals is uiteengezet in B.3.1 tot B.3.7, voorziet de wet in strenge erkenningsvoorwaarden voor werkgevers en in bijkomende waarborgen die zij bij de tewerkstelling van sekswerkers dienen te vervullen, gezien de bijzondere aard van sekswerk en de daaraan verbonden risico's, onder meer op het vlak van veiligheid, gezondheid, uitbuiting of mensenhandel. Die waarborgen zijn onder meer gericht op het verzekeren van billijke arbeidsvoorwaarden en verloning, sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en toegang tot sociale en geneeskundige bijstand. De wet van 3 mei 2024 waarborgt eveneens het absolute karakter van het zelfbeschikkingsrecht en het weigeringsrecht van sekswerkers ten aanzien van hun werkgever en hun klanten (B.3.3.3). De

sekswerker heeft voorts het recht om de arbeidsovereenkomst te beëindigen zonder nadelige financiële gevolgen; maatregelen die dit verhinderen of bemoeilijken, zijn strafbaar (zie B.3.3.4 en B.4.2). De sekswerker kan wegens de decriminalisering ook een gerechtelijke procedure starten tegen diens huidige of voormalige werkgever. Voor een erkende werkgever blijft het verkrijgen, rechtstreeks of onrechtstreeks, van een abnormaal economisch voordeel of elk ander abnormaal voordeel van een tewerkgestelde sekswerker strafbaar. De gedragingen vermeld in B.4.1 tot B.4.5 blijven misdrijven waarvoor erkende werkgevers de rechtvaardigingsgrond bepaald in artikel 12 van de wet van 3 mei 2024 niet kunnen genieten.

B.30.3. Hieruit vloeit voort dat er geen achteruitgang is van het beschermingsniveau van de aangevoerde economische en sociale rechten.

B.31. Rekening houdend met hetgeen is vermeld in B.30.2, is het tweede onderdeel van het enige middel niet gegrond.

Wat betreft het derde onderdeel van het enige middel

B.32. Het derde onderdeel van het enige middel is afgeleid uit de schending, door de bestreden wet, van de artikelen 10, 11 en 11*bis* van de Grondwet, omdat die wet de uitbuiting en onderdrukking op grond van een structurele discriminatie op basis van geslacht zou bestendigen en versterken.

B.33.1. De wet van 3 mei 2024 geldt voor alle sekswerkers, ongeacht hun geslacht of genderidentiteit. Tot op heden zijn er geen betrouwbare genderstatistieken, maar er wordt algemeen aangenomen dat er onder sekswerkers een groot overwicht aan vrouwen is (*Parl. St.*, Kamer, 2023-2024, DOC 55-3926/001, p. 7). De wet van 3 mei 2024, die zonder onderscheid op grond van geslacht op alle sekswerkers van toepassing is, kan dan ook afhankelijk van de context vooral vrouwen treffen.

B.33.2. Zoals vermeld in B.25.2, beogen de wet van 21 maart 2022 en de wet van 3 mei 2024 door vrijwillig sekswerk te decriminaliseren en door te voorzien in een volwaardig sociaalrechtelijk statuut, de rechten van sekswerkers te versterken, alsook de handel in mensen en de exploitatie van prostitutie van een ander doeltreffender te bestrijden. Zoals is vermeld in

B.30.2, heeft de wetgever bij het vormgeven van dat wettelijk kader rekening gehouden met de bijzondere aard van sekswerk en de daaraan verbonden risico's, onder meer op het vlak van veiligheid, gezondheid, uitbuiting of mensenhandel.

B.33.3. Deze aanpak biedt volgens een groeiende consensus onder internationale instanties de grootste kans om systemische discriminatie, geweld en straffeloosheid aan te pakken en de rechten van sekswerkers te waarborgen :

« De werkgroep is van mening dat er inmiddels voldoende bewijs is voor de schadelijke gevolgen van elke vorm van strafbaarstelling van sekswerk, met inbegrip van de strafbaarstelling van klanten en activiteiten door derden. Zij wijst op de groeiende consensus onder internationale mensenrechtenorganisaties en andere instanties over de volledige decriminalisering van vrijwillig sekswerk door volwassenen, evenals op het pleidooi van bewegingen voor de rechten van sekswerkers voor een dergelijke aanpak. Hoewel de werkgroep het niet nodig acht om sekswerk te definiëren en rekening houdt met de uiteenlopende ervaringen van diverse vrouwen en personen, stelt de werkgroep de volledige decriminalisering van vrijwillig sekswerk door volwassenen voor vanuit een mensenrechtenperspectief, aangezien dit de grootste kans biedt om systemische discriminatie en geweld en straffeloosheid bij schendingen van de rechten van sekswerkers aan te pakken. Het vormt tevens de aanpak die het meest geschikt is om de rechten van sekswerkers op gezondheid en andere sociaal-economische rechten te versterken, evenals het recht op vrijheid van foltering, onmenselijke of vernederende behandeling, het recht op een privéleven en het recht op vrijheid van discriminatie. […] Decriminalisering zou de beschermende functies van de Staat op het gebied van de bestrijding van uitbuiting niet in gevaar brengen, aangezien andere strafrechtelijke bepalingen, waaronder wetgeving ter bestrijding van mensenhandel, zouden worden toegepast in gevallen van geweld, dwang of uitbuiting. […] Sekswerkers moeten alle mensenrechten en arbeidsrechten worden gegarandeerd, ook op het gebied van gezondheid en veiligheid op het werk, om te zorgen voor veilige werkomgevingen waarin geen sprake is van uitbuiting. Zij moeten sociale bescherming genieten en gelijke toegang hebben tot het volledige scala aan sociale, economische en gezondheidsrechten » (Verenigde Naties, Raad voor de Mensenrechten, Werkgroep over discriminatie tegen vrouwen en meisjes, negenendertigste zitting, Genève, 7 december 2023, « Discriminatie ten aanzien van sekswerksters uitbannen en hun grondrechten laten eerbiedigen », pp. 11-12).

B.33.4. Gelet op het voorgaande en rekening houdend met hetgeen is vermeld in B.19 en B.30.2, vermocht de wetgever te oordelen dat de decriminalisering van vrijwillig sekswerk de bestrijding van de uitbuiting van vrouwen niet in het gedrang brengt, aangezien andere strafrechtelijke bepalingen, vermeld in B.4.1 tot B.4.5, in dat geval van toepassing zijn.

B.34. Het derde onderdeel van het enige middel is niet gegrond.

Om die redenen,

het Hof,

rekening houdend met hetgeen is vermeld in B.19 en B.30.2, verwerpt het beroep.

Aldus gewezen in het Frans, het Nederlands en het Duits, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 12 november 2026.

De griffier, De voorzitter,

Nicolas Dupont Pierre Nihoul